

Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Monitorowanie losów absolwentów po trzech latach od ukończenia studiów

Raport z badań

obejmuje studentów, którzy ukończyli studia w 2012 roku

badania przeprowadzone zostały w roku 2015

Opracowanie Halina Mielicka-Pawłowska

Spis treści:

Wprowadzenie

Część I. Przedstawienie populacji badawczej

1. Reprezentowane kierunki i specjalności studiów
2. Cechy demograficzne populacji badawczej
3. Podsumowanie części pierwszej

Część II. Ocena efektów kształcenia ze względu na wykonywaną pracę zawodową

1. Ogólna ocena efektów kształcenia
2. Szczegółowa ocena efektów kształcenia
3. Ocena jakości kształcenia i programów studiów
4. Podsumowanie części drugiej

Część III Sytuacja zawodowa absolwentów po trzech latach od zakończenia studiów

1. Poszukiwanie miejsca pracy
2. Sytuacja zawodowa absolwentów
3. Kariera zawodowa absolwentów
3. Bariery dostępu do pracy zawodowej
4. Podsumowanie części trzeciej

Wnioski końcowe

Wprowadzenie

Celem badań prowadzonych w 2013 roku, rok po zakończeniu studiów w 2012, było określenie głównych orientacji w wartościowaniu przez respondentów efektów kształcenia ze względu na rynek pracy i możliwości znalezienia zatrudnienia zgodnego ze studiowanym kierunkiem. Po trzech latach od ukończenia studiów celem badań było określenie drogi zawodowej absolwentów, ścieżek kariery zawodowej oraz doświadczeń związanych z rozpoczęciem pracy zawodowej z dyplomem ukończenia szkoły wyższej.

Raport składa się z trzech części. Pierwsza zawiera przedstawienie populacji badawczej obejmujące kierunki i specjalności studiowane przez absolwentów Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz cechy demograficzne respondentów. Ze względu na monitorowanie losów zawodowych szczególnie ważne w tej części jest zestawienie miejsca zamieszkania i miejsca pracy absolwentów.

W części drugiej zawierają się odpowiedzi na pytania o jakości kształcenia dokonaną ze względu na wykonywaną pracę zawodową. Kafeteria pytań obejmuje wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne wyniesione ze studiów, a potrzebne do wykonywania pracy zawodowej. W pytaniach ogólnych, jak i szczegółowych odnoszących się do efektów kształcenia ważna była ocena przydatności wykształcenia akademickiego dokonana przez pryzmat wyniesionych z pracy zawodowej doświadczeń.

W części trzeciej znajduje się omówienie sytuacji zawodowej absolwentów obejmujące zawód wykonywany, formę zatrudnienia, instytucje zatrudniające, stanowisko pracy. Z punktu widzenia wykonywania pracy zawodowej ważne były opinie absolwentów na temat dodatkowych kwalifikacji, jak i spostrzeżone i doświadczane bariery na rynku pracy. Całość opracowania zawiera podsumowanie i wnioski z badań.

Część I. Przedstawienie populacji badawczej

Trzy lata po zakończeniu studiów, w roku 2015, w badaniach losów zawodowych absolwentów brały udział 422 osoby, które kończyły studia na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach w roku 2012. Stanowi to ok. 10,0% liczby absolwentów kończących studia w 2012 roku. Jest to niski procent reprezentatywności, ale wyższy niż miał miejsce po zakończeniu studiów. W 2013 roku, kiedy były prowadzone pierwsze badania losów zawodowych absolwentów UJK wypełnionych zostało tylko 260 kwestionariuszy ankiet, a reprezentacja wynosiła 5,2%. Jest to jednak nadal zbyt niski procent dla formułowania wniosków natury generalnej. Pozyskane informacje pozwalają jednak sformułować ogólne tendencje losów zawodowych absolwentów UJK.

1. Reprezentowane kierunki i specjalności studiów

Zarówno w 2012 roku, jak i 2015 roku populacja badawcza obejmowała absolwentów, którzy różnym stopniu reprezentowali siedem wydziałów prowadzących kierunki studiów i specjalności zgodne z dziedzinami nauki i obszarami kształcenia obowiązującymi w Polsce. I tak w 2015 roku Wydział Nauk o Zdrowiu reprezentowało 15,1% (29,6% w 2012 roku)¹; Wydział Zarządzania i Administracji - 33,8% (27,6%); Wydział Pedagogiczny i Artystyczny – 28,1% (23,8%) oraz Wydział Nauk Społecznych - 14,6% (6,9%). Są to najbardziej licznie reprezentowane wydziały, więc można zakładać, że opinie absolwentów wyrażają przekonania studentów kształconych w obszarze nauk humanistycznych i społecznych. Mniej licznie absolwenci reprezentowali Wydział Humanistyczny – 6,8% (4,6%), Wydział Matematyczno-Przyrodniczy 6,6% (3,8%) oraz Wydział Filozoficzno-Historyczny - 1,4% (3,4%), ale w odniesieniu do całej populacji badawczej, a nie do studentów studiujących na tych wydziałach. Podwojenie liczby osób składających wypełnione kwestionariusze (422) świadczy o większej gotowości absolwentów do wypełnienia ankiet niż w pierwszym roku po zakończeniu studiów (260). Jednak rozkład pozyskanych danych nie pozwala prowadzić analiz z podziałem na wydziały, kierunki studiów i specjalności.

Absolwenci, którzy wypełnili kwestionariusze ankiet rozprowadzonych w 2015 roku reprezentują przede wszystkim studia stacjonarne - 70,1% (72,3%) oraz niestacjonarne 29,9% (26,9%). Respondenci, którzy ukończyli studia licencjackie (I stopnia), stanowią 20,1%

¹ W nawiasach podawane są wyniki badań z roku 2013.

(43%) populacji badawczej, studia magisterskie (II stopnia) – 79,9% (56,5%). Opinie respondentów zdominowane są więc przez studentów studiów stacjonarnych II stopnia.

Nauki społeczne reprezentowało w 2015 roku 43,1% osób wypełniających kwestionariusze ankiet, 31,0% nauki humanistyczne, 13,5% nauki medyczne, 10,1% nauki przyrodnicze, 1,4% nauki techniczne oraz 0,7% nauki o sztuce. Tak więc wyniki badań obciążone są opiniami absolwentów kończących nauki społeczne oraz humanistyczne.

Najbardziej licznie reprezentowane są w 2015 roku takie kierunki studiów, jak: Pedagogika - 26%, Zarządzanie - 13,0% oraz Ekonomia - 10,3%. Rozkłady danych absolwentów reprezentujących inne kierunki studiów wypełniających po trzech latach kwestionariusze ankiet nie sięgają więcej niż 7,3% całej populacji badawczej (nie populacji studentów kończących dany kierunek).

2. Cechy demograficzne populacji badawczej

Przyjęte zmienne niezależne wprowadzają kategorie socjologiczne, które różnicują opinie respondentów ze względu na ich sytuację społeczną oraz przynależność do różnych środowisk społecznych. Zarówno w 2012 roku, jak i w 2015 brane były pod uwagę zmienne płci, wieku, miejsca zamieszkania i miejsca pracy².

W badaniach prowadzonych w 2015 roku, trzy lata po zakończeniu studiów, brało udział 89,5% (86,2%) kobiet oraz 10,4% (13,8 %) ³ mężczyzn. Jest to zgodne z tendencją istniejącą na Uniwersytecie prowadzącym kierunki studiów raczej atrakcyjne dla kobiet.

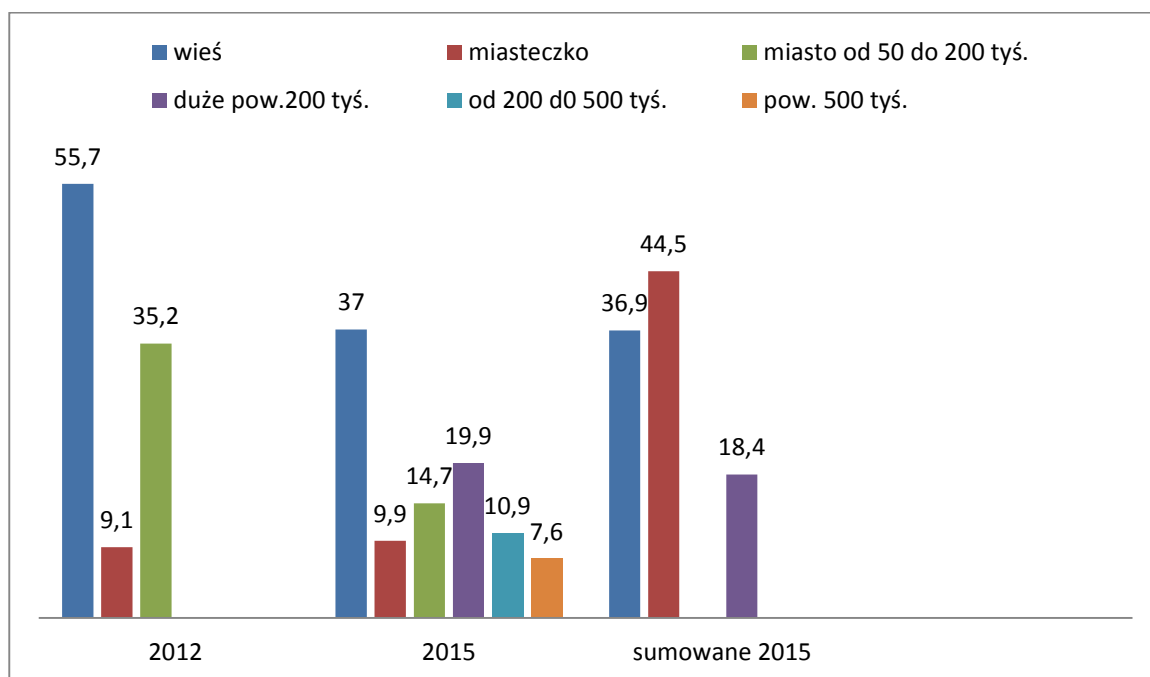
Ze względu na wiek wprowadzone zostały w 2015 roku dwie kategorie wiekowe: do 25 lat oraz powyżej 25 lat życia. Zgodne to jest z podziałem na stopnie studiów: licencjackie (kończone ok. 22 roku życia) i magisterskie (kończone ok. 24 roku życia). I tak studenci do 25 roku życia stanowią 49,1% (67,1%) badanej populacji zaś powyżej 25 lat – 50,1% (32,8%). Najwięcej osób wypełniających kwestionariusze ankiet miało 25 lat – 49,0%; 26 lat - 20,3; oraz 27 lat -25,1%.

Miejsce stałego zameldowania w trakcie studiów wyraźnie zdominowane jest przez pochodzenie wiejskie absolwentów. W roku 2015, trzy lata po zakończeniu studiów, 37,0 % mieszka na wsi, w mieście do 20 tysięcy mieszkańców 9,9%; w mieście od 20 do 50 tys. mieszka 14,7%; w mieście od 50 do 200 tysięcy mieszka 19,9%; do 500 tys. - 10,9%, a miasto powyżej 500 tys. zamieszkuje – 7,6% absolwentów.

² Ze względów technicznych nie było możliwości analizowania ingerencji tych zmiennych w wyniki badań.

³ W nawiasach podane zostały wyniki odnoszące się do absolwentów kończących studia w 2012 roku.

Porównanie miejsca zamieszkania studentów w 2012 roku oraz w 2015 jest znacznie uproszczone ze względu na przyjęte uogólnienia. I tak w 2012 roku za duże miasto uznane zostało takie, które miało powyżej 100 tys. mieszkańców. W kwestionariuszu ankiety rozprawdzanej w 2015 roku wprowadzone zostały bardziej precyzyjne wskaźniki uwzględniające wielkość liczebną miasta. Przedstawione zostały one na wykresie nr 1. Dla dokonania porównań ostatnia kolumna zawiera sumowania miejscowości pod względem ich liczebności.

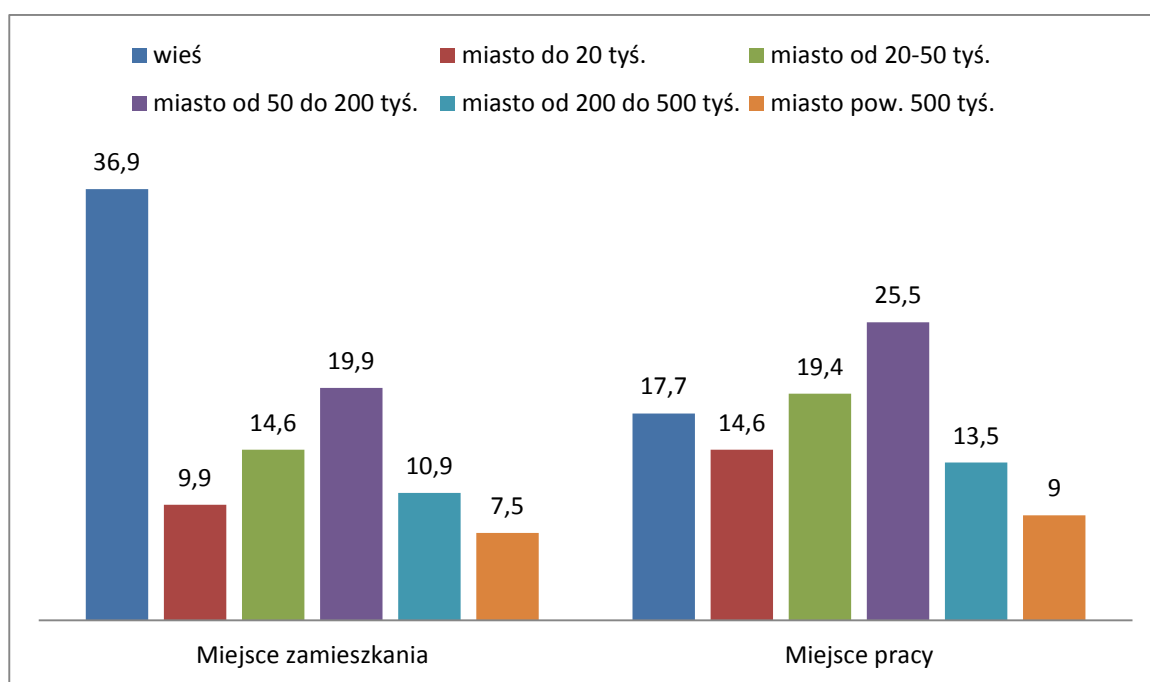

Wykres 1. Miejsce zamieszkania absolwentów w roku 2012, ok. roku po zakończeniu studiów; oraz w roku 2015, trzy lata od zakończenia studiów (w procentach).

Zestawienie miejsca zamieszkania absolwentów kończących studia i trzy lata po ukończeniu studiów wyraźnie skazuje ruchliwość przestrzenną. Zmniejszyła się o 18,7% liczba absolwentów zamieszkujących wieś, ale i zdecydowanie wzrosła, o 35,4%, tych którzy przenieśli się do miast małej i średniej wielkości. Jedną z przyczyn było zapewne znalezienie pracy, które spowodowało zmianę miejsca zamieszkania (por. wykres nr 2).

Jak widać na wykresie nr 2 trzy lata po zakończeniu studiów na wsi mieszka 36,9%, ale pracuje na wsi 17,7% respondentów. W małych miastach do 20 tys. mieszkańców mieszka 9,9% absolwentów, a pracuje 14,6%. W miastach od 50 do 200 tys. mieszkańców (Kielce mają w 2015 roku mniej niż 200 tys. mieszkańców) mieszka 19,9% respondentów, a pracuje 25,5%. Można przypuszczać, że osoby zamieszkujące wieś znalazły pracę w miastach tej właśnie wielkości. W miastach powyżej 200 tys. mieszka 19,9%, a pracuje 13,5%. W

największych miastach, powyżej 500 tys. mieszkańców, mieszka 7,5% absolwentów, a pracuje – 9,0%. Wzrost zatrudnienia w stosunku do miejsca zamieszkania widoczny jest przy miejscowościach największych. Można zakładać, że prawidłowością jest zamieszkiwanie w mniejszych miejscowościach, ale wykonywanie pracy zawodowej w większych, a dokładniej w małych i średnich miastach. Można domniemywać też, że najwięcej osób pracuje w Kielcach, a mieszka w suburbiach lub miejscowościach przynależnych do województwa świętokrzyskiego. Potwierdzają to niżej przedstawione wyniki badań (wykres nr 3). Koniecznie jednak nadmienić trzeba, że zestawienia przywołanych danych porównujących miejsce zamieszkania i miejsce pracy nie jest szczelne, gdyż nie obejmuje osób, które nie pracują. Niezależnie od przyczyn w chwili wypełniania kwestionariusza 19,9% absolwentów nie wykonywało pracy zawodowej. Porównanie miejsca zamieszkania i miejsca wykonywania pracy zawodowej nie daje więc pewności co do ruchliwości przestrzennej absolwentów.

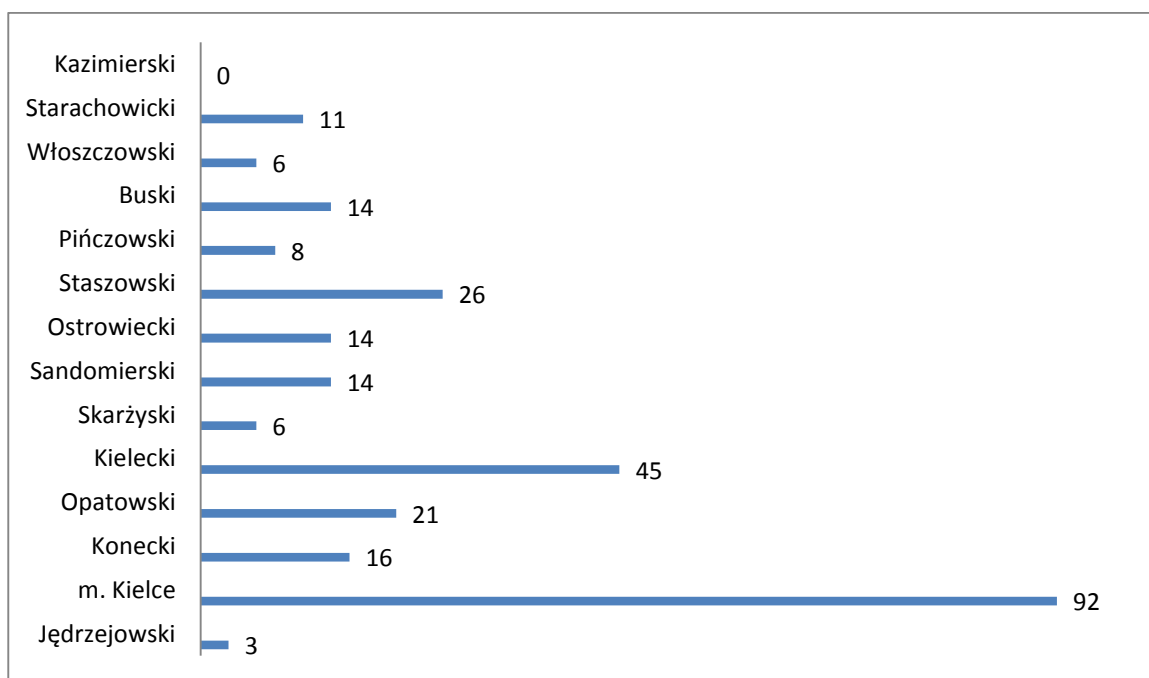

Wykres nr 2. Zestawienie miejsca zamieszkania i miejsca pracy absolwentów po trzech latach od zakończenia studiów.

Ze względu na monitorowanie losów absolwentów ważne było, jakie plany życiowe związane z rozpoczęciem pracy zawodowej mają osoby kończące studia. Wprowadzenie zmiennej przewidywanego po studiach zameldowania na stałe miało wskazać ruchliwość społeczną związaną z uzyskaniem dyplomu, a więc poszukiwaniem pracy niekoniecznie

związanej z miejscem urodzenia. Poproszono więc respondentów o określenie czy po zakończeniu studiów wracają do swoich środowisk czy może planują zmienić miejsce swojego zamieszkania. I tak 88,8 % absolwentów kończąc studia w 2012 roku zamierzało wrócić do miejscowości rodzinnej, a 11,2 % planowało zmienić miejsce zamieszkania. Trzy lata po zakończeniu studiów w miejscowości rodzinnej mieszka nadal 62,1%, a w innej niż rodzinna 37,9%. Ruchliwość społeczna absolwentów jest więc większa, niż zakładali oni po zakończeniu studiów. Ze względu na to, że po ukończeniu studiów na wsi mieszkało 55,7% można przypuszczać, że 18,9% absolwentów przeprowadziło się do miasteczek i miast.

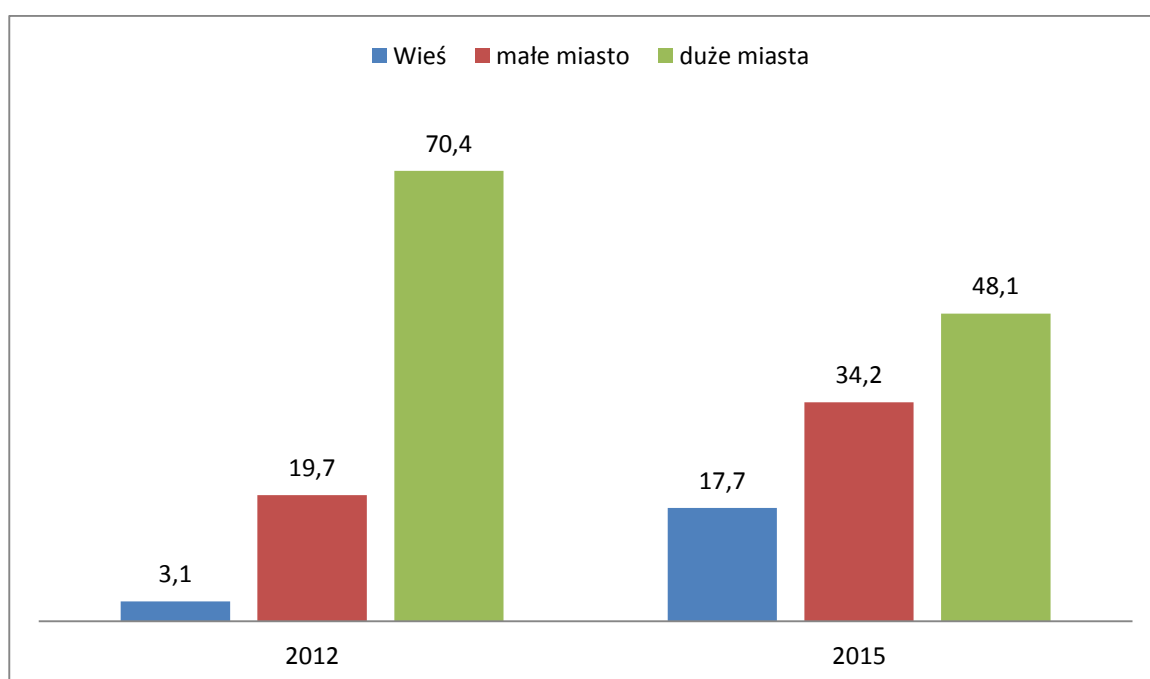
Dokładniej ruchliwość zawodową absolwentów pozwala określić metryczka zawarta w kwestionariuszu ankiety badającej losy absolwentów w ciągu trzech lat od zakończenia studiów. Aktualnie w województwie Świętokrzyskim mieszka 89,1% osób, w Mazowieckim – 9,7%; Małopolskim – 6,8%; Śląskim – 2,6%; Łódzkim – 15,4%. Ze względu na podział na powiaty w województwie świętokrzyskim najwięcej absolwentów mieszka w Kielcach – 21,8% i powiecie kieleckim – 10,6% (por. wykres nr 3). Pracuje aktualnie w Województwie świętokrzyskim 63,0% respondentów ; Mazowieckim – 9,0%; Małopolskim – 6,8%; Śląskim – 2,6% i Łódzkim – 15,4%.

Wykres 3. Miejsce zamieszkania absolwentów z podziałem na powiaty województwa świętokrzyskiego (w liczbach).

Porównanie poszukiwanego w 2012 roku miejsca pracy oraz faktyczne miejsce pracy trzy lata po zakończeniu studiów wskazuje rozbieżność deklaracji dość znaczną. Otóż 70,4% absolwentów z 2012 roku deklarowało poszukiwanie pracy w mieście, 19,7% w miasteczku, a tylko 3,1% liczyło na znalezienie pracy na wsi. Tak więc osoby pochodzące ze wsi raczej nie łączyły swojej pracy zawodowej z rodzinną miejscowością. W roku 2015, trzy lata po zakończeniu studiów, na wsi pracuje 17,8% absolwentów, w miasteczku do 20 tys. – 14,7%, w mieście do 50 tys. – 19,4%. Stanowi to razem 51,9% absolwentów pracujących w małych miejscowościach przy czym wyraźnie widoczny był wyższy od zakładanego procent osób pracujących na wsi. W największych miejscowościach, czyli miastach od 50 tys do 200 tys. mieszkańców pracowało w 2015 roku 25,6%; w miastach do 500 tys – 13,5%, a powyżej 500 tys. – 9,0%. Stanowi to razem 48,1% absolwentów pracujących w największych miastach.

Różnice w deklaracjach i faktycznym miejscu pracy wskazuje wykres nr 4.

Wykres nr 4. Poszukiwane miejsce pracy po zakończeniu studiów w 2012 roku oraz miejsce pracy w 2015 roku, trzy lata od zakończenia studiów.

Porównując miejsce zamieszkania absolwentów z miejscem pracy po trzech latach od zakończenia studiów, można stwierdzić, że mieszka na wsi 37,0% absolwentów, ale pracuje na wsi 17,8%. W miasteczku do 50 tys. mieszkańców mieszka 24,6%, a pracuje 34,1%, w miastach od 50 tys. mieszka 19,9%, a pracuje 25,5% i w największych miastach od 200 tys do 500 tys. i powyżej mieszka 18,4%, a pracuje 22,5%. Tak więc połowa absolwentów znalazła

pracę na wsi, w miastach małych i średniej wielkości (51,9%). Jednak 48,1% znalazło pracę w dużych i wielkich miastach.

Niezależnie od wielkości miejscowości w miastach znalazło pracę 82,2% absolwentów po trzech latach od zakończenia studiów. W miejscowości rodzinnej pierwszą pracę znalazło 62,1%, a w innej niż rodzinna 37,9 osób wypełniających kwestionariusze ankiet po trzech latach od zakończenia studiów. Wyjechało poza granice kraju do pracy 1,4% respondentów.

3. Podsumowanie części pierwszej

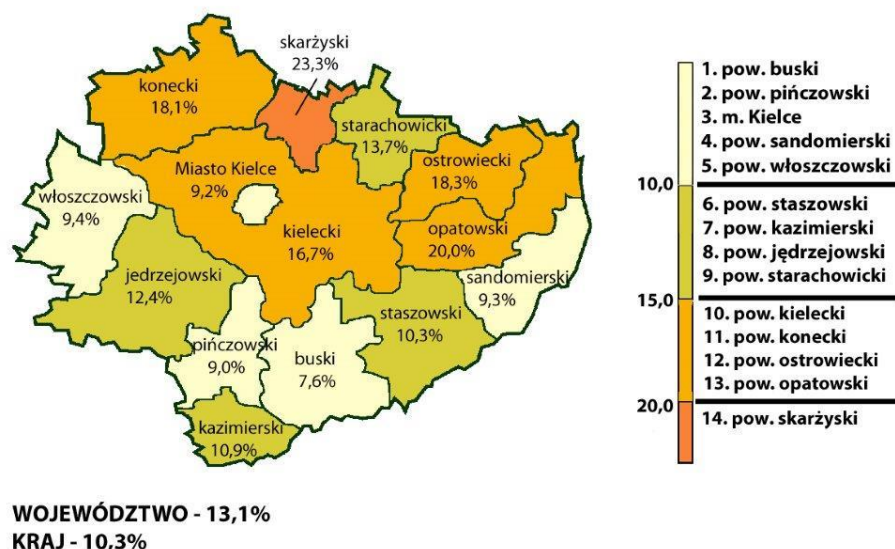
Analiza danych podstawowych czyli miejsca zamieszkania i miejsca pracy absolwentów ukazała nie tylko ruchliwość przestrzenną, która miała miejsce po zakończeniu studiów, ale też inne prawidłowości losów zawodowych absolwentów UJK.

Po pierwsze, znacznie więcej osób znalazło pracę na wsi, niż można by było zakładać biorąc pod uwagę kierunki studiów i specjalności prowadzone na poszczególnych wydziałach Uniwersytetu. Oczywiście wniosek ten, wynikający z zestawień procentowych, może być podważony wtedy, gdy wzięta zostanie pod uwagę sytuacja społeczna absolwentów, którzy nie wypełnili kwestionariuszy ankiet, miejsce zamieszkania osób niepracujących oraz to, czy pracę zawodowa jest wykonywana zgodnie z wykształceniem potwierdzonym dyplomem ukończenia szkoły wyższej (por. niżej).

Po drugie, Kielce i powiat kielecki, jako stolica regionu i województwa świętokrzyskiego „przyciąga” absolwentów uczelni i tu właśnie najwięcej osób jest zatrudnionych mimo, że stopa bezrobocia nie jest tu najniższa w porównaniu z innymi powiatami województwa.

Po trzecie, wyniki wskazują, iż najwięcej osób znajduje zatrudnienie w miastach małych i średniej wielkości. Porównując do rynku pracy i skali bezrobocia w regionie i poszczególnych powiatach województwa świętokrzyskiego, można zakładać, że jest to wynikiem rozwoju społeczności lokalnych (por. mapa stopy bezrobocia) szczególnie w południowych powiatach, gdzie stopa bezrobocia jest najniższa.

**STOPA BEZROBOCIA W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM
STAN W DNIU 31 STYCZNIA 2016 R.**

Źródło danych: stopa bezrobocia w powiatach województwa świętokrzyskiego, www.wup.kielce.pl, pobrane dnia 10 marca 2016 r.

Biorąc pod uwagę dane z 2016 roku najniższe bezrobocie istnieje w powiecie buskim (7,6%), a najwyższe w skarżyskim (23,3%). W Kielcach bezrobocie sięga 9,2%, a w powiecie kieleckim 16,7%. Można zakładać, że wskaźniki stopy bezrobocia wskazują na istnienie bezrobocia strukturalnego. Różnice jednak wskazują przyczyny poszukiwania pracy w powiatach i miejscowościach o niższych wskaźnikach bezrobocia. Stosunkowa łatwość komunikacji nie stanowi więc problemów związanych z dojazdami do pracy, co jest powodem zróżnicowania miejsca zamieszkania i miejsca pracy.

Część II

Ocena efektów kształcenia ze względu na wykonywaną pracę zawodową

Pierwsza część kwestionariusza ankiety skierowanej do absolwentów Uniwersytetu zawiera pytania odnoszące się tematycznie do oceny efektów kształcenia. Celem ich zadawania było ustalenie na ile uzyskane w trakcie studiów kompetencje zawodowe są zgodne z potrzebami wynikającymi z wykonywania pracy zawodowej oraz doświadczeniami pierwszych trzech lat tejże pracy. Tak więc w tej części raportu dominuje dokonana po trzech latach od zakończenia studiów ocena wiedzy, umiejętności i kompetencji zdobytych w trakcie studiów. Wyniki badań pozwalają określić na ile w opinii absolwentów studia dały przygotowanie do wykonywanej pracy zawodowej.

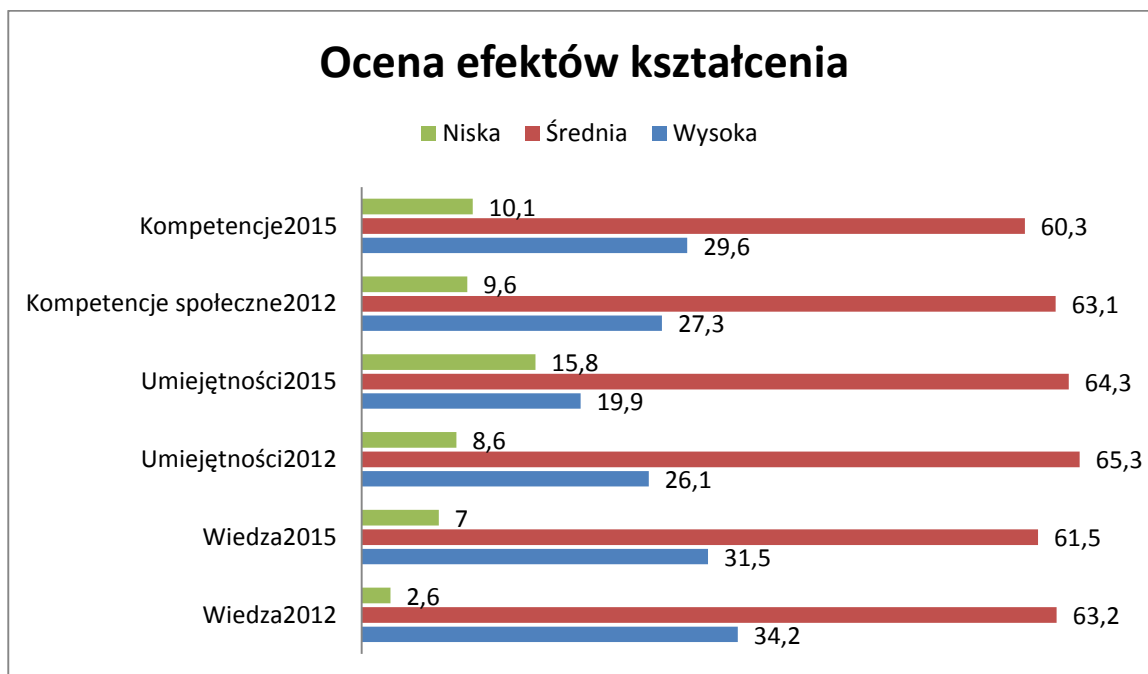
1. Ogólna ocena efektów kształcenia

Stan zdobytej na studiach wiedzy jako pomocnej w wykonywanej pracy zawodowej wysoko oceniło 31,5% (34,2%)⁴, średnio 61,5% (63,2%), a niskim 7,0% (2,6%) respondentów. Umiejętności zdobyte w trakcie studiów zadawałają w wysokim stopniu 19,9% (26,1%) respondentów, w średnim – 64,3% (65,3%) oraz w niskim – 15,8% (8,6%). Podobnie wartościowane są kompetencje społeczne. I tak stopień satysfakcji z kompetencji uzyskanych skutkiem studiowania jako wysoki określiło 29,6% (27,3%) respondentów; jako średni – 63,1% (60,3%) oraz jako niski – 10,1% (9,6%). Wyniki badań prowadzonych w 2012 oraz 2015 roku nie są znacząco odmienne. Wprost przeciwnie, zaskakuje zgodność ocen efektów studiowania otrzymanych od absolwentów rok po ukończeniu studiów oraz po trzech latach pracy zawodowej. Różnice wskazań uzyskanych w 2012 roku i 2015 nie są aż tak wielkie, aby brać pod uwagę czynnik czasu i doświadczeń zawodowych, które zmieniałyby opinie absolwentów o efektach kształcenia. To, co różnicuje, aczkolwiek w nieznacznym statystycznie stopniu, to spadek o 10,3% wysokich i wzrost o 7,2% niskich ocen umiejętności zdobytych w trakcie studiów. Tak więc praca zawodowa spowodowała weryfikację efektów kształcenia szczególnie jeśli chodzi o wyniesione ze studiów umiejętności (por.: wykres 5).

Potwierdzają to odpowiedzi na pytanie kwestionariusza ankiety o to, czy wykształcenie akademickie, zdaniem absolwentów, ułatwia wykonywanie pracy zawodowej. Trudności z odpowiedzią na to pytanie miało 43,8% respondentów. O tym, że wykształcenie

⁴ W nawiasach podane są wyniki pierwszych badań prowadzonych rok po zakończeniu studiów w 2012 roku.

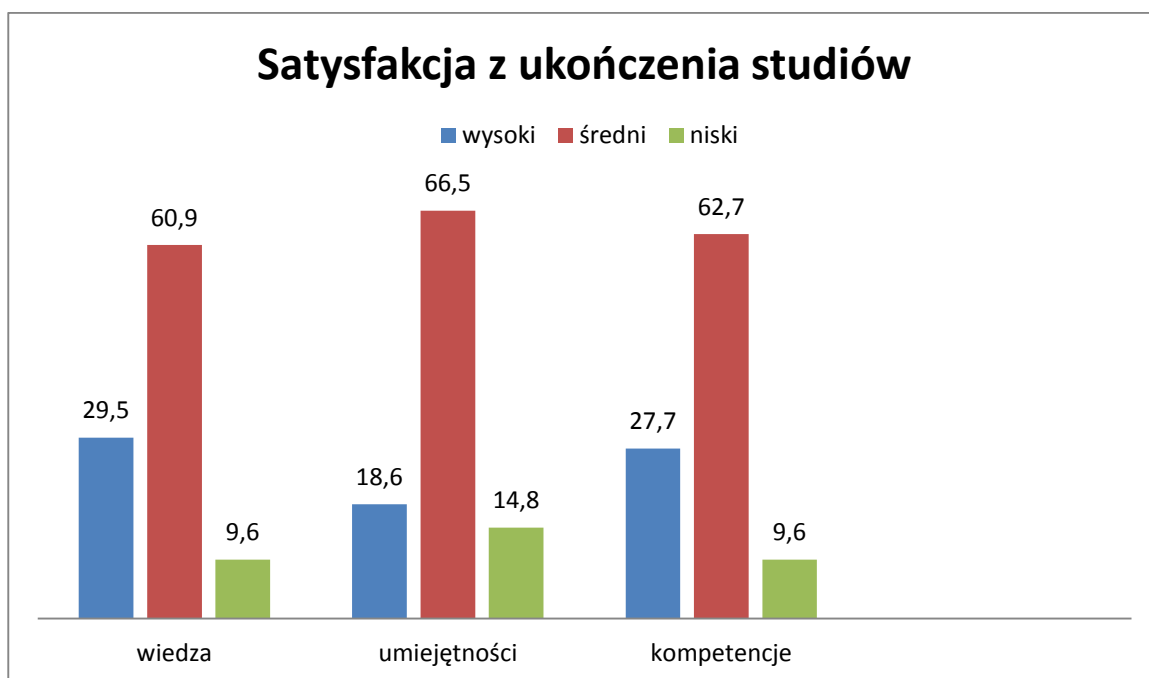
akademickie ułatwia pracę zawodową, było przekonanych 39,0%, a przeciwnego zdania było 18,9% respondentów kończących studia trzy lata temu. Szczegółowe oceny zakresu posiadanej wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych może dać odpowiedź o przyczynę rozkładu danych.

Wykres 5. Ogólna ocena efektów kształcenia dokonana rok po zakończeniu studiów (2012) oraz trzy lata po zakończeniu studiów (2015).

Wyszkolenie akademickie, jak dopisują w pytaniach półotwartych respondenci, daje tylko wiedzę teoretyczną, a nawet, jak to sformułował jeden z absolwentów, daje tylko dyplom umożliwiający wykonywanie pracy w zawodzie. Dużo godzin przeznaczonych na wykłady i ćwiczenia rozszerza wprawdzie wiedzę i daje umiejętności, ale „ma to charakter ogólny”. Mało jest praktyk, a dokładniej, mało jest „trudnych sytuacji na praktykach”, które pozwalają zebrać doświadczenia konieczne dla wykonywania pracy zawodowej. Z drugiej jednak strony absolwenci chwalą wiedzę zdobytą w czasie studiów, gdyż staje się dla nich „punktem wyjścia koniecznym do wykonywania pracy zawodowej”. Zdaniem respondentów wyniesiona ze studiów wiedza „pozwala rozwijać własne zainteresowania” i „zdobywać doświadczenia”.

Można zakładać, że przyczyną względnej satysfakcji z ukończenia studiów było rozpoczęcie pracy zawodowej, która nie spełniła oczekiwań absolwentów (por.: wykres nr 6).

Wykres nr 6. Stopień satysfakcji z ukończenia studiów wyższych po trzech latach od rozpoczęcia pracy zawodowej.

Wysoką satysfakcji z posiadanej wiedzy odczuwało 29,5% absolwentów, średnio z tej wiedzy było zadowolonych 60,9%, a nisko oceniało ją 9,6%. Umiejętności nabyte w trakcie studiów wysoko wartościuje 18,6% absolwentów, średni – 66,5%, a nisko – 14,8%. Zadowolonych z nabytych kompetencji społecznych w stopniu wysokim było w 2015 roku 27,7% absolwentów, średnio oceniało te kompetencje 62,7%, a nisko 9,6%.

Aby połączyć stopień satysfakcji z oczekiwaniami co do pracy zawodowej respondenci zostali zapytani o opinię na temat możliwości, które powinno dawać im ukończenie studiów. I tak w roku 2012 ograniczenia co do zrobienia kariery zawodowej zgodnej z ukończonym kierunkiem studiów deklarowało 46,1% respondentów, a w roku 2015 – 37,6%. Ograniczone do wąskiej specjalności możliwości zrobienia kariery zawodowej w 2012 roku deklarowało – 21,5%, a w roku 2015 – 14,2%. W przekonaniach respondentów widać więc spadek przekonań co do łączenia wykształcenia z awansem zawodowym. O tym, że po zakończeniu studiów wyższych ma nieograniczone możliwości awansu zawodowego było przekonanych 25,3% absolwentów w roku 2012 oraz 22,9% wypełniających kwestionariusze ankiet w roku 2015. Wątpiło w jakąkolwiek karierę zawodową 10,0% respondentów z 2012 roku oraz 21,3% z roku 2015. Wyraźne jest podwojenie tych wskazań. Nie tylko chodzi tu o brak satysfakcji z ukończenia studiów, ale raczej brak możliwości wykonywania zawodu wyuczonego. Z całej populacji badawczej tylko 37,9% pracuje zgodnie

z kierunkiem studiów i specjalnością.

2. Szczegółowa ocena efektów kształcenia

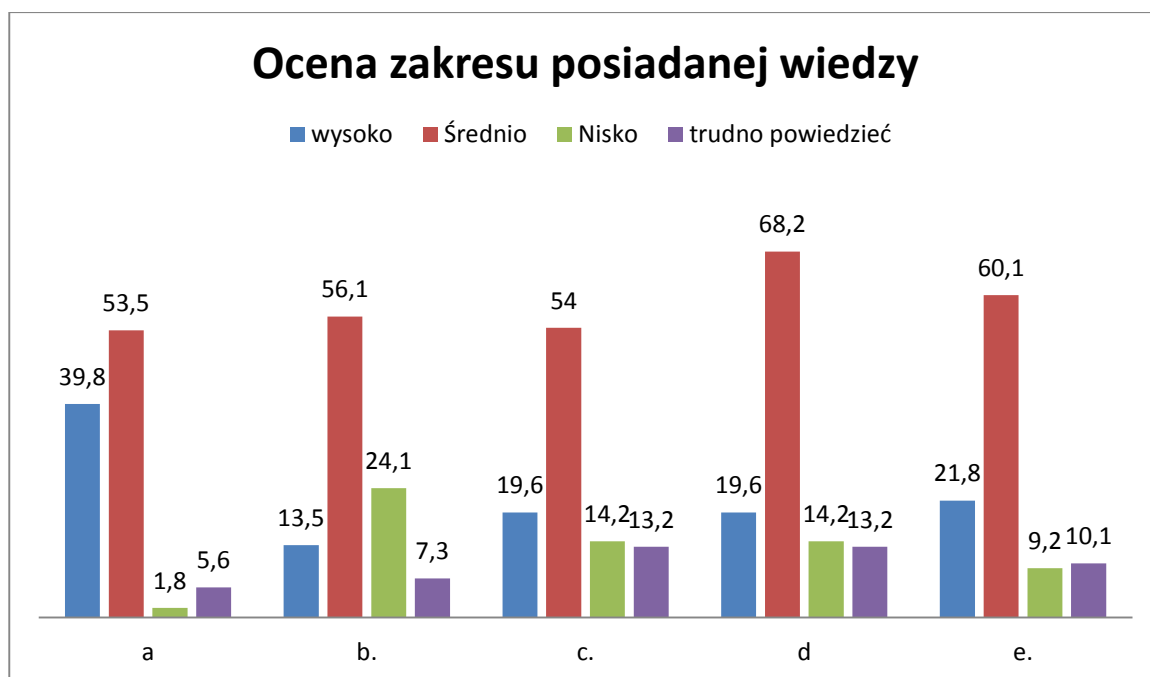
Następne pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety pozwalają wnioskować, że wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne mają nadal, po trzech latach od zakończenia studiów, dobre (średnie) oceny absolwentów.

Co do wiedzy najczęściej wskazywana była średnia jej przydatność do wykonywania pracy zawodowej. I tak 60,1% (58,0%) absolwentów średnio ocenia możliwość skutecznego podejmowanych działań dzięki posiadanej wiedzy. Podobnie też 54% (55,7%), średnio ocenia możliwość prowadzenia analiz przyczynowo-skutkowych. Średnio też oceniane było zrozumienie teorii naukowych – 53,3% (53,8%) i zastosowanie teorii naukowych w praktyce wykonywanego zawodu – 56,1% (53,8%) oraz wiedza o metodach prowadzenia badań naukowych na potrzeby pracy zawodowej – 68,2% (53,8%).

Wysoko ocenione zostało przez 39,8% (44,6%) absolwentów wyniesione ze studiów przygotowanie do wykonywania pracy zawodowej, możliwość oceny skuteczności podejmowanych działań – 21,8% (30%), możliwość prowadzenia analiz przyczynowo-skutkowych - 19,6% (34,6%), wiedza o metodach prowadzenia badań na potrzeby pracy zawodowej - 19,6% (31,5%) oraz zastosowanie teorii naukowych w praktyce wykonywanego zawodu - 13,5% (24,6%). W zestawionych danych wyraźnie widoczny jest spadek zadowolenia z wyniesionej ze studiów wiedzy, szczególnie tej teoretycznej oraz metodologicznej. Po zakończeniu studiów studenci byli bardziej przekonani o tym, że taka wiedza będzie wykorzystana w pracy zawodowej. Wykonywana praca zaś pozwala doświadczyć, na ile jest to wiedza ograniczona ze względu na pojawiające się w pracy sytuacje i problemy wymagające rozwiązania. Niemniej co do oceny wiedzy wyniesionej ze studiów wskazania absolwentów są dość problematyczne ze względu na to, że 42,4% absolwentów nie pracuje zgodnie z kierunkiem i specjalnością ukończonych studiów, a 19,9% nie wykonuje w chwili wypełniania kwestionariusza, żadnej pracy.

Z zakresu posiadanej wiedzy potrzebnej do wykonywania pracy zawodowej najslabiej oceniane jest stosowanie teorii naukowych w praktyce – 24,1% (22,3%), posiadanie wiedzy o metodach prowadzenia badań na potrzeby pracy zawodowej - 14,2 (15,0%) oraz wiedza o możliwościach prowadzenia analiz przyczynowo-skutkowych 14,2% (13,8%). Nisko oceniana była przez respondentów możliwość przewidywania skuteczności podejmowanych działań 9,2% (7,6 %) oraz zrozumienie teorii naukowych tak, aby możliwe było ich

stosowanie w praktyce - 1,8% (2,3%). Można zakładać jednak, biorąc pod uwagę skale wartościowania, że ocena wyniesionej ze studiów wiedzy zależna jest od charakteru wykonywanej pracy i z tego powodu trudno respondentom ocenić przydatność posiadanej wiedzy (por.: wykres nr 6).

Wykres nr 7. Ocena zakresu posiadanej wiedzy dokonana po trzech latach od zakończenia studiów (w procentach).

Legenda: a. zrozumienie teorii naukowych; b. zastosowanie teorii naukowych w praktyce wykonywanego zawodu; c. możliwość prowadzenia analiz przyczynowo-skutkowych; d. wiedza o metodach prowadzenia badań na potrzeby pracy zawodowej; e. możliwość oceniania skuteczności podejmowanych działań.

Wyniki te wskazują bardzo wyraźnie zadowolenie, jak i niezadowolenie absolwentów co do przydatności zdobytej w trakcie studiów wiedzy naukowej. Znacząco rozkładają się oceny wysokie i średnie przydatności wiedzy do wykonywanej pracy w porównaniu do niskich. Mimo, że wskazań niskich jest stosunkowo mało, to średnich stosunkowo za dużo. Dość znaczny odsetek respondentów miało problem z określeniem, na ile wiedza zdobyta w trakcie studiów jest potrzebna do pracy zawodowej. Zastosowanie wiedzy naukowej do możliwości prowadzenia analiz przyczynowo-skutkowych trudno było ocenić dla 13,2% respondentów. Tyle samo, 13,2%, nie miało zdania na temat metod prowadzenia badań potrzebnych do wykonywania pracy zawodowej. Ponadto 10,1% miało problem z oceną

skuteczności podejmowanych działań, jak i zastosowaniem teorii naukowych w praktyce wykonywanego zawodu (7,3%). Dopisując wyjaśnienia absolwenci wskazywali na to, że „mało czasu w trakcie studiów” mieli na to, aby zgłębiać metody i analizować zależności przyczynowo-skutkowe występujące między zjawiskami. Metodologicznie więc nie czują się przygotowani do prowadzenia takich analiz.

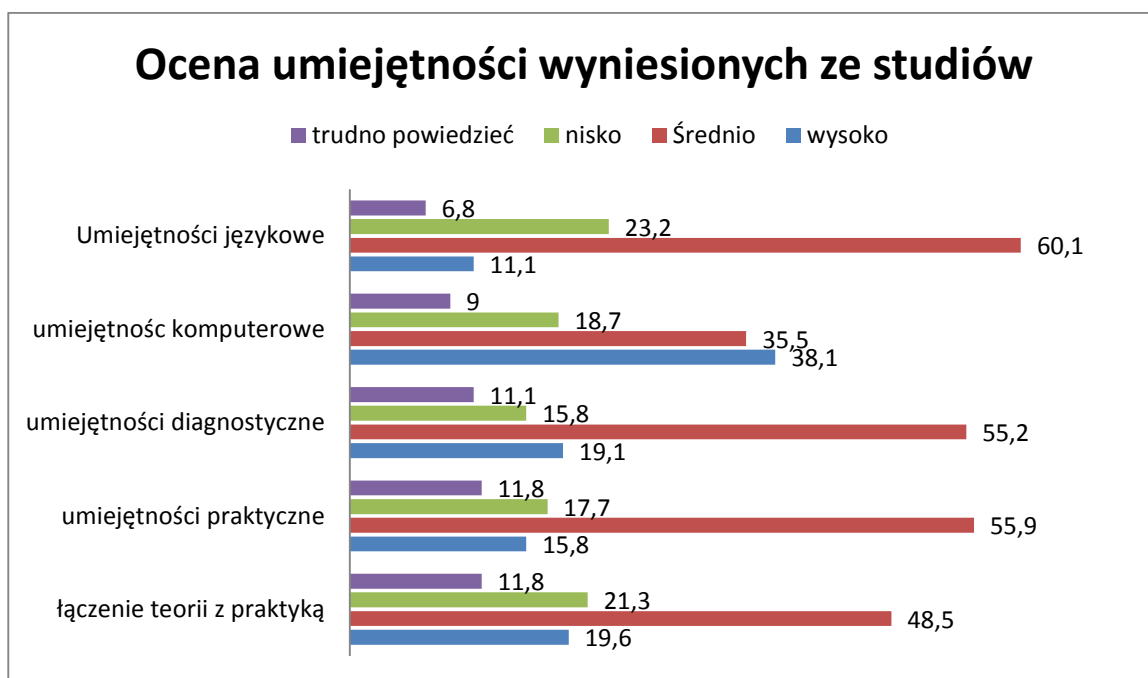
Umiejętności wyniesione ze studiów są oceniane dobrze przez 64,3% absolwentów. Wysoko wartościowało je w 2015 roku 19,9%, a nisko 15,8% osób, które skończyły studia trzy lata temu. Bardzo dobrze oceniane były umiejętności komunikacyjne 58,0%; umiejętności nawiązywania kontaktów – 54,7%; umiejętności adaptacyjne – 47,3%, umiejętność korzystania z programów komputerowych – 38,1% (36,1%) oraz umiejętność łączenia teorii naukowej z praktyką - 19,6% (33,4%). Wysoko cenione było też zdobycie umiejętności praktycznych zgodnych ze specjalnością 15,8% (32,6%), diagnostycznych (analitycznych) – 19,1% (30,3%) oraz językowych – 11,1% (14,6%). Podawane w nawiasach wyniki z 2012 roku wskazują, że po trzech latach pracy zawodowej nastąpił spadek przekonań co do zdobytych w trakcie studiów umiejętności.

Większość wyniesionych ze studiów umiejętności oceniona została dobrze (średnio). Trzy lata po zakończeniu studiów najwięcej wskazań średnich otrzymała ocena umiejętności językowych – 60,1% (56,1%) oraz autoprezentacji – 58,2%. Średnio też oceniane były przez umiejętności praktyczne związanych ze studiowaną specjalnością - 55,9% (49,6%), umiejętności diagnostyczne - 55,2% (58,4%) oraz łączenie teorii naukowej z praktyką – 48,5% (57,6%), a także umiejętności korzystania z programów komputerowych - 35,5% (40,7%).

Nisko oceniane umiejętności to: łączenie teorii naukowych z praktyką 21,3% (33,4%) i w ogóle umiejętności praktyczne - 17,7% (32,6%), diagnostyczne - 15,8% (30,3%), językowe - 23,2% (29,6) i komputerowe 18,7% (23,4%). Ich przydatność w pracy zawodowej jest duża, ale i wątpliwości związane z ich zastosowaniem są też duże (por. dalsze dane).

Średnio czyli dobrze oceniona też została: łatwość w podejmowania działań w sytuacjach nietypowych – 61,8%; autoprezentacja – 58,2%; szybkie podejmowanie decyzji – 55,2%; asertywność – 54,7%; możliwość rozwiązywania sytuacji konfliktowych – 50,9%; radzenie sobie z emocjami – 48,3%; umiejętności adaptacyjne – 44,7% oraz motywowanie siebie i innych – 43,1% do wykonywania pracy.

Dominacja dobrych i bardzo dobrych ocen umiejętności wyniesionych ze studiów pozwala łączyć je z satysfakcją ukończenia studiów o podobnym rozkładzie danych.

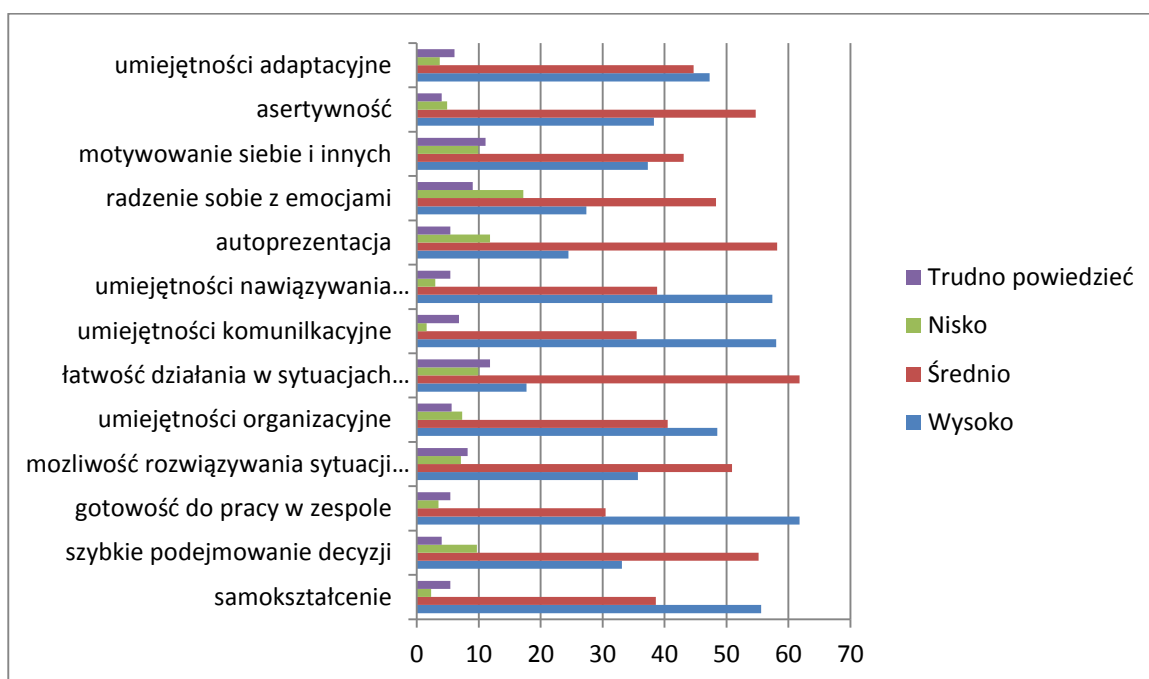
Wykres nr 8. Ocena umiejętności wyniesionych ze studiów, po trzech latach od ich zakończenia.

Kompetencje społeczne zdobyte w trakcie studiów, są w zasadzie dość wysoko oceniane w porównaniu do wiedzy i umiejętności zdobytych w trakcie studiów. We wszystkich kategoriach efektów kształcenia odpowiedzi odnoszące się do kompetencji społecznych otrzymują wysokie wskazania. I tak najbardziej ceniona przez respondentów była nabyta w trakcie studiów gotowość do pracy w zespole 61,8% (81,9%) przy wysokim, gdyż 20% spadku wskazań. Podobny spadek odnosił się do umiejętności organizacyjnych - 48,5% (70,7%) i samokształcenia 55,6% (65,3%). Spadek wartości kompetencji społecznych wyniesionych ze studiów pozwala wskazać ingerencję doświadczeń wyniesionych z pracy zawodowej. W badaniach prowadzonych po trzech latach od rozpoczęcia studiów (ale i wcześniej) brali udział absolwenci, którzy studiowali nauki społeczne i humanistyczne. Byli więc przekonani o swoich kompetencjach społecznych ze względu na posiadaną wiedzę kierunkową i specjalistyczną. Nadal są przekonani, ale może trochę mniej pewni ze względu na problemy wynikające z wykonywania pracy zawodowej, że posiadają kompetencje społeczne konieczne do spełniania obowiązków zawodowych.

Średnio oceniane były kompetencje w kategorii łatwości działania w sytuacjach nietypowych - 61,8% (51,9%), szybkiego podejmowania decyzji - 55,2% (41,5%), możliwości rozwiązywania sytuacji konfliktowych - 50,9% (36,9%), samokształcenia - 38,6% (31,1%), umiejętności organizacyjnych - 40,5% (26,5%) oraz gotowości do pracy w zespole -

30,5% (16,1%). Wyniki te wskazują wzrost znaczenia kompetencji społecznych związanych z wykonywaniem pracy zawodowej. Szczególnie doceniana była możliwość rozwiązywania sytuacji konfliktowych oraz umiejętności organizacyjne i współpraca w zespołach pracowniczych.

Niskie oceny kompetencji społecznych nie przekraczają 10% wskazań. Najwięcej wskazań otrzymała niska ocena łatwości działania w sytuacjach nietypowych – 9,9% (7,3%); możliwość rozwiązywania sytuacji konfliktowych – 7,1% (3,4%); szybkie podejmowanie decyzji – 9,7% (4,6%). Pozostałe wskazania mieszczą się w granicach błędu statystycznego.

Wykres nr 8. Ocena kompetencji społecznych dokonana trzy lata po zakończeniu studiów (2015 rok).

Tak więc analiza danych odnoszących się do efektów kształcenia wykazuje, że najwyższej wartościowane są przez absolwentów kompetencje społeczne zdobyte w trakcie studiów. Wysokie oceny wystawili respondenci przede wszystkim gotowości do pracy w zespole - 61,8% (81,9%), umiejętnościom organizacyjnym – 48,5% (70,7%) oraz samokształceniu 55,6% (65,3%). W porównaniu do tych wskazań niżej oceniana jest wiedza i umiejętności zdobyte w trakcie studiów. Najczęściej bowiem wskazywana była przez absolwentów średnia przydatność wiedzy naukowej do wykonywania pracy zawodowej (58,0%). Średnio też oceniane były najczęściej wskazywane zdobyte umiejętności diagnostyczne (58,4%). Wyłania się z tych danych ogólna tendencja absolwentów do oceniania efektów kształcenia hierarchicznie i zgodnie z porządkiem wartościującym

kompetencje społeczne, wiedzę i umiejętności. W procesie kształcenia zwraca się uwagę przede wszystkim na wiedzę, a powinny być rozwijane umiejętności, które pozwalają z niej korzystać. Z drugiej jednak strony to wiedza jest wskazywana jako czynnik warunkujący posiadanie pracy oraz gwarantujący karierę zawodową (por. wyniki podane niżej).

3. Ocena jakości kształcenia i programów studiów

Trzy pytania kwestionariusza ankiety skierowanej do absolwentów UJK miały za zadanie poznać, po trzech latach od zakończenia studiów, opinię respondentów na temat warunków ułatwiających lub utrudniających wykonywanie pracy zawodowej. Ocena jakości kształcenia obejmowała przedmioty ogólne i kierunkowe (specjalistyczne), praktyki zawodowe, warsztaty i lektoraty, przy czym kryterium oceniania określone zostało przez poczucie przygotowania do wykonywania pracy zawodowej. Oceny były grupowane w trzech przedziałach: wysokim (obejmującym oceny 5,0 i 4,5); średnim (to oceny 4,0 i 3,5) oraz niskim (3,0 i 2,0).

Najwięcej wskazań wysokich - 33,4% (54,2%), a więc ocen bardzo dobrych, uzyskały przedmioty kierunkowe. Dobrze ze względu na jakość kształcenia przydatnego w pracy zawodowej, ocenione zostały przedmioty ogólne zawarte w programie studiów – 66,3% (66,1%); języki obce - 54,2% (52,6%); przedmioty specjalistyczne zawarte w programach studiów - 41,7% (69,2%); praktyki zawodowe - 44,0% (37,6% ocen średnich); warsztaty i laboratoria - 42,8% (45,3%). Dobre oceny otrzymały warsztaty dające umiejętności techniczne - 42,8% (44,2%). Ze wszystkich kategorii odpowiedzi na pytanie o jakość kształcenia warsztaty dające umiejętności instrumentalne oraz laboratoria zostały najniżej ocenione - 23,4%. Podobnie nisko, ze względu na rozkład danych, oceniane były praktyki zawodowe, które otrzymały 25,8% (36,9%) średnich oraz 25,8% (25,0%) niskich wskazań.

Przy zestawieniach danych z roku 2012 (w nawiasach) i 2015 uzyskanych trzy lata od zakończenia studiów zwraca uwagę spadek wartościowania przedmiotów kierunkowych i specjalistycznych. Można zakładać, że wykonywana praca zawodowa ukazała braki zawarte w treściach tych przedmiotów, albo instrumentalne ich traktowanie jako koniecznych do wykonywania obowiązków zawodowych. Absolwenci zdają sobie z tego sprawę tym bardziej, kiedy podkreślają w pytaniach półotwartych, że nie wykonują pracy zawodowej zgodnej z kierunkiem studiów.

Ocena programów studiów ze względu na deklarowany przez absolwentów własny rozwój intelektualny wykazała dominancję wskazań średnich. Dobrze (średnio) oceniane były

wykłady – 56,6% (63,0%); ćwiczenia – 54,2% (51,5%); konwersatoria – 54,7% (58,8%) oraz praca własna studentów wykonywana w trakcie studiów – 57,3% (45,7%). Najwięcej wskazań wysokich, po trzech latach od zakończenia studiów, otrzymały ćwiczenia - 34,3% (44,6%), chociaż w zestawionych danych widać wyraźnie spadek przypisywanego im znaczenia. Tak więc wiedza i umiejętności wyniesione ze studiów są cenione i stanowią ważny element pracy zawodowej, ale przekonany jest o tym co drugi absolwent UJK.

4. Podsumowanie części drugiej

Przeprowadzona analiza danych wykazała, że ogólna ocena efektów kształcenia, dokonana przez absolwentów przez pryzmat wykonywanej pracy zawodowej jest dobra. Wiedzę zdobytą w trakcie studiów ocenia dobrze 60,9% ankietowanych. Umiejętności jako dobre przygotowanie do pracy zawodowej wskazuje 66,5% respondentów. Dla 62,7% kompetencje społeczne nabyte w trakcie studiów stanowią dobre przygotowanie do pracy zawodowej. Wysokie poczucie satysfakcji przynosi dla 29,5% absolwentów zdobytą wiedza, dla 27,7% kompetencje społeczna, a dla 18,6 umiejętności wyniesione ze studiów.

Z zakresu posiadanej po studiach wiedzy najwyżej cenione jest przez 39,8% respondentów rozumienie teorii naukowych oraz przez 21,8% możliwość oceniania skuteczności podejmowania działań. Każdy rodzaj wiedzy zdobytej w trakcie studiów jest dobry i przydatny dla co drugiej osoby wykonującej pracę zawodową. Trochę inne wartościowanie pojawia się przy ocenach umiejętności wyniesionych ze studiów. Według 38,1% absolwentów najbardziej przydatne w pracy zawodowej są umiejętności komputerowe, a dobrze widziane i dobrze wartościowane (średnio) są umiejętności językowe dla 60,1% respondentów. Umiejętności praktyczne za przydatne uznaje 55,2%, a umiejętności diagnostyczne są ważne dla 55,2%. O tym, że trochę mało jest tych umiejętności, że oczekuje się więcej od pracowników, świadczą niskie wskazania umiejętności językowych właśnie – 23,2% oraz łączenia teorii naukowych z praktyką wykonywanego zawodu – 21,3%. Z kompetencji społecznych najwyżej oceniana jest przez 61,8% absolwentów gotowość do pracy w zespole. Wysoko też oceniane są umiejętności nawiązywania kontaktów z ludźmi – 54,7% oraz umiejętności komunikacyjne – 58,0%. Dobrze oceniane są kompetencje społeczne z zakresu łatwości działania w sytuacjach nietypowych – 61,%, asertywność – 54,7%, autoprezentacja – 58,2%, oraz szybkie podejmowanie decyzji – 55,2%. Najwięcej problemów mają absolwenci z kompetencjami społecznymi w zakresie radzenia sobie z emocjami (17,2%).

W pracy zawodowej oczywiste jest współcześnie posiadanie umiejętności językowych i praktycznych i doświadczanie na co dzień konieczności ich posiadania. To jest powodem, jak można zakładać rozkładu danych oceny efektów kształcenia dokonanych przez absolwentów trzy lata po zakończeniu studiów (por.: wykres nr 8).

Ogólnie rzecz biorąc przygotowanie absolwentów UJK do wykonywania pracy zawodowej jest dobre. To, co obniża oceny efektów kształcenia ma bezpośredni związek z rodzajem wykonywanej pracy. Absolwenci, którzy nie wykonują pracy zawodowej zgodnej z kierunkiem kształcenia i specjalnością mają więcej wątpliwości co do przydatności zdobytej w trakcie studiów wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Biorąc pod uwagę, że pracę niezgodną z wykształceniem wykonuje 42,4% respondentów, a 19,9% nie pracuje zawodowo (wliczając urlopy macierzyńskie, doksztalcenia, zmianę pracy itp.), można zakładać zrealizowanie w procesie dydaktycznych, zakładanych programem studiów, efektów kształcenia.

Część trzecia

Sytuacja zawodowa absolwentów po trzech latach od zakończenia studiów

Mimo, że wielu studentów pierwsze doświadczenia zawodowe zdobyło w trakcie studiów, to jednak dyplom ukończenia szkoły wyższej zmienia ich sytuację na rynku pracy. Efekty kształcenia akademickiego są podporządkowane pracy zawodowej, ale nie tylko w sensie instrumentalnym lecz przede wszystkim intelektualnym. Wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne nie ograniczają się więc tylko i wyłącznie do wąskiego obszaru specjalizacji zawodowej, ale dają możliwości poszukiwania pracy tam, gdzie mogą zostać wykorzystane dla spełnienia oczekiwań społecznych i dawać poczucie samorealizacji. Losy zawodowe absolwentów nie tylko są zależne od osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kształcenia, ale też od możliwości wykorzystania ich w pracy zawodowej. Ten problem omówiony został w poniżej. Najpierw przedstawiona została kwestia zatrudnienia absolwentów, następnie sytuacja zawodowa wskazująca formy zatrudnienia, drogą kariery zawodowej, a na końcu bariery pojawiające się przy szukaniu oraz utrzymaniu tej pracy.

1. Poszukiwanie miejsca pracy

Deklaracje absolwentów kończących studia w 2013 roku wykazały, że 65,3% osób z całej populacji badawczej (N=260) studiowało i było jednocześnie zatrudnionymi, a 34,6% nie pracowało w czasie trwania studiów. Pracę w trakcie studiów zgodną z kierunkiem studiów i specjalnością wykonywało 33,4% absolwentów, a pracę, która nie była zgodna z kierunkiem studiów – 28,8%. Własną firmę prowadziło – 1,9%, a pracowało w firmie rodziców - 1,1%.

Trzy lata po zakończeniu studiów pracuje 84,8% absolwentów wliczając osoby, które prowadzą własne firmy (4,5%). W zawodzie pracuje 37,9%, a pracę niezgodną z zawodem wykonuje 42,4%. Osoby, które nie pracują zajmują się wychowaniem dzieci – 3,3%, ale i pobierają zasiłek dla bezrobotnych – 1,6%. Według deklaracji nie pracuje zawodowo 8,8% absolwentów, nie pracuje i szuka pracy w zawodzie - 5,7%, a jakiegokolwiek pracy – 3,8% absolwentów. W sumie, biorąc pod uwagę wszelkie okoliczności, nie pracuje 19,9% absolwentów kończących studia trzy lata temu. Deklaracje co do zatrudnienia nie sumują się ze względu na wykonywanie pracy dorywczej (por.: poniżej). Dorywczą pracę sezonową w 2015 roku poza granicami kraju wykonuje 2,6%, a w kraju 23,2% absolwentów.

W trakcie studiów absolwenci z 2012 roku uzupełniali lub rozszerzali swoje wykształcenie o nowe specjalności, umiejętności oraz kompetencje społeczne. Najczęściej, gdyż przez 45,0% absolwentów wypełniających kwestionariusz ankiety w 2013 roku, wskazywano uzyskanie dodatkowych certyfikatów językowych, które były traktowane jako atuty w poszukiwaniu pracy zawodowej. Ukończenie dodatkowych kursów kwalifikacyjnych deklarowało 15,7% respondentów, kursów pedagogicznych – 12,6%; treningów interpersonalnych – 12,3%. Podejmowanie studiów na drugim kierunku zadeklarowało 14,2% respondentów, w tym na UJK – 10,0%, na innej uczelni zaś – 4,2%. Rzadziej, aby nie stwierdzić, że rzadko, zaznaczane było studiowanie drugiej specjalności – 8,0% oraz ukończenie kursów z zakresu technologii informatycznej – 5,3%. Należy wspomnieć, że 24,2% respondentów zaznaczyło, iż w inny sposób zdobyli dodatkowe kwalifikacje nie podając, jakie i gdzie.

W 2015 roku, trzy lata po zakończeniu studiów, swoje wykształcenie uzupełnia 8,3%, a nowe kwalifikacje zdobywa 21,3% absolwentów. Na studiach podyplomowych jest 2,6%, drugi kierunek na UJK studiuje 1,9%, na innej uczelni – 7,1% absolwentów, a 1,8% jeszcze w inny sposób uzupełnia swoje wykształcenie. I tak po zakończeniu studiów kursy komputerowe ukończyło 0,7%, kursy językowe – 1,4%, a kursy managerskie – 1,6% absolwentów.

Zdaniem respondentów ułatwia znalezienie pracy po zakończeniu studiów znajomość języków obcych - 60,9% (42,6%); ukończenie kursów kwalifikacyjnych – 59,7% (50,7%) oraz posiadanie znajomości – 50,4%. Ważna, ale nie najważniejsza jest pewność siebie – 39,3%; znajomość pracy z komputerem – 36,0%; umiejętność autoprezentacji – 35,5%; umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi – 34,5% oraz szczęście życiowe – 33,1%. Stosunkowo ważne są praktyki zawodowe realizowane w trakcie studiów – 23,2% oraz uprawnienia takie, jak prawo jazdy – 20,3%. Mniej ważne są studia podyplomowe – 13,7% oraz posiadanie drugiej specjalności – 6,3%. Dla 8,3% osób znalezienie pracy ułatwił przypadek.

Z przywołanych wyżej czynników ułatwiających znalezienie pracy, szczególne znaczenie mają względy merytoryczne i pozamerytoryczne. Za ważne uznawane są efekty kształcenia takie, jak wiedza poszerzona o dodatkowe kursy kwalifikacyjne i uprawnienia, umiejętności „miękkie” czyli wynikające z rozwinięcia w czasie studiów pewności siebie, autoprezentacji i umiejętności nawiązywania kontaktów z ludźmi. Ważne jest też „udokumentowane doświadczenie”, a dokładniej „doświadczenie dodatkowe”, „doświadczenie zdobyte w praktyce”. Zastanawiająca jest jednak wysokość wskazań, które

biorą pod uwagę z jednej strony znajomości - 50,4% (65,0%), a z drugiej szczęście życiowe - 33,1% (46,5%), a nawet przypadek ułatwiający znalezienie pracy – 8,3% (15,7%). W porównaniu do wyników badań prowadzonych w 2012 roku widoczny jest spadek czynników subiektywnych, a kilkuprocentowy wzrost znaczenia dodatkowych kwalifikacji takich, jak znajomość języków obcych oraz kursów kwalifikacyjnych. Zastanawiająco wysoki jest wskaźnik znajomości, które stają się najbardziej dominującym czynnikiem warunkującym znalezienie pracy.

Badania prowadzone rok po zakończeniu studiów wykazały, że istotnym czynnikiem przyczyniającym się do znalezienia pracy zgodnej z kierunkiem kształcenia, było posiadanie doświadczenia zawodowego. Z doświadczeniem zawodowym właśnie związane były obawy studentów kończących studia w 2012 roku. Mimo, iż 60% absolwentów deklaroowało posiadanie takiego doświadczenia, to łączyło je z uczestniczeniem w praktykach zawodowych obowiązkowych w planie studiów (35,0%), pracą zawodową wykonywaną w czasie studiów (27,6%), stażem (10,3%) oraz wolontariatem (9,6%). Po trzech latach pracy zawodowej praktyczne przygotowanie, a przede wszystkim praktyki odbyte w trakcie studiów, stały się zdecydowanie mniej ważne. Jako czynnik warunkujący znalezienie i wykonywanie pracy wymieniane były przez 23,2% absolwentów. Wzrosła zaś wartość posiadanej wiedzy i umiejętności.

Niezależnie od zdobytego w czasie trwania studiów doświadczenia zawodowego, od tego, czy respondenci studiując już pracowali, czy nie, ważne dla monitorowania losów absolwentów jest poznanie ich ścieżki kariery zawodowej oraz charakteru pracy wykonywanej już z dyplomem ukończenia szkoły wyższej. Dalsza część raportu zawiera dane, które pozwalają odpowiedzieć na pytanie, jaka jest sytuacja zawodowa absolwentów oraz jakich zmian sytuacji zawodowej doświadczyli w ciągu trzech lat od zakończenia studiów.

2. Sytuacja zawodowa absolwentów

Przed znalezieniem pracy stałej zarejestrowanych w urzędzie pracy było 53,8% absolwentów. Kontynuowało pracę podjętą jeszcze na studiach 17,5% absolwentów. Pracę na umowę zlecenie wykonywało 43,3%, a staż w tym czasie odbyło – 38,8% respondentów. Tylko 4,5% absolwentów podjęło samozatrudnienie. Inne osoby, które ukończyły studia w 2012 roku podejmowały dorywczą pracę sezonową – 25,8%; pracowały w „szarej sferze” bez

umowy o pracę - 13,2%. Zasiłek dla bezrobotnych otrzymywało 10,1% absolwentów, a 9,9% zajmowało się wolontariatem.

Ze względu na przywołane wyżej dane można wyznaczyć dwie podstawowe drogi wiodące do zdobycia pracy stałej. Pierwsza polega na zarejestrowaniu w urzędzie pracy i czekaniu na oferty pracy. Podejmowana była przede wszystkim praca na zlecenie oraz wszelkie formy zatrudnienia dorywczego włącznie z pracą „na czarno”. Druga droga to kontynuowanie wykonywanej w czasie trwania studiów pracy zawodowej niezależnie od tego, czy była zgodna czy nie z wykształceniem oraz odbywanie staży, które mogły doprowadzić do podpisania umowy o pracę na pełnym etacie.

Szukanie pracy poprzez znajomości (patrz wyżej) nie tylko i nie zawsze oznaczało kumoterstwo. Stałą umowę o pracę poprzedzało bowiem wykonywanie pracy dorywczej, „na zastępstwie”, na zlecenie lub na stażu. Jak pisze jedna z respondentek „po stażu otrzymałam propozycję zatrudnienia w firmie, w której odbywałam staż”. Znajomości ułatwiające zatrudnienie wynikały też z odbywania na studiach praktyk w różnych instytucjach oraz praca wykonywana w trakcie studiów. Nie zmienia to jednak faktu, że dla co drugiego absolwenta znalezienie pierwszej pracy po zakończeniu studiów łączyło się z rejestracją w urzędzie pracy. Jak wspomniane było wyżej w ten sposób swoją pierwszą pracę zawodową po zakończeniu studiów zdobyło 54,9% absolwentów. Zmieniało swoją pracę na drugą stałą – 7,1%, a trzecią stałą – 1,1% absolwentów.

Deklaracje respondentów wypełniających ankiety w 2013 roku wykazały, że 65,3% osób kończących studia (N=260) studiowało i było jednocześnie zatrudnionymi, a 34,6% nie pracowało w czasie trwania studiów. Pracę zgodną z kierunkiem studiów i specjalnością deklarowało 33,4% absolwentów; pracę, która nie była zgodna z kierunkiem studiów – 28,8%; prowadziło własną firmę – 1,9%, a pracowało w firmie rodziców - 1,1%. Co należy jednak podkreślić wykonywany zawód zgodny z kierunkiem studiów deklarowało 51,1% osób populacji pracujących w trakcie studiów, a inny od zdobywanego w szkole wyższej - 47,6% (populacji n osób pracujących). Można więc zakładać, że po zakończeniu studiów część osób już pracujących znalazła zatrudnienie w tej samej instytucji. Można też jednak zakładać biorąc pod uwagę pracę w trakcie studiów zgodną ze studiowaną specjalnością i kierunkiem, że 33,4% po zakończeniu studiów i uzyskaniu dyplomu zmieniło swoją formę zatrudnienia.

W ciągu trzech lat od zakończenia studiów sytuacja zawodowa pracujących

absolwentów mogła ulec zmianie. Jednak 22,5% respondentów stwierdziło, że przez te trzy lata ich stanowisko zawodowe nie uległo zmianie. Pracując w tej samej formie 17,2% uzyskało wzrost wynagrodzenia, 9,2% zmieniło stanowisko pracy na lepsze, 6,1% otrzymało poszerzony, nowy zakres obowiązków, a 4,2% uzyskało możliwości samodzielnej organizacji czasu pracy. Jednak 15,1% zmieniła firmę na lepszą, ale i 10,6% miało przerwę w zatrudnieniu, a 3,0% straciło pracę i w tej chwili nie jest nigdzie zatrudniona. Ponadto 3,0% nie podjęło jeszcze swojej pierwszej stałej pracy od zakończenia studiów. Jak piszą respondenci: „w moim mieście trudno o pracę zgodną z kierunkiem studiów”, gdyż „trudna jest sytuacja na rynku pracy istnieje więc konieczność przekwalifikowania się”. Inni respondenci dodają: „dopiero teraz dostałam się na półroczny staż”, odbywałam „staż w różnych firmach”, ale i „przez długi czas byłam bezrobotna”.

Przy wyborze aktualnej pracy 22,3% absolwentów brało pod uwagę to, czy jest zgodna z zawodem wyuczonym. Pierwszą propozycję pracy otrzymaną po zakończeniu studiów wybierało 19,6% absolwentów, a 17,5% kontynuowało swoją pracę podjętą jeszcze na studiach. Inne przyczyny, które zadecydowały o przyjęciu oferty pierwszej pracy zawodowej po ukończeniu studiów wyższych miały mniejsze znaczenie dla respondentów. I tak 10,1% absolwentów wybrało ofertę pracy, która była najlepiej płatna; 9,0% taką, która dawała możliwości dalszego rozwoju; 3,3% bliską własnego miejsca zamieszkania; 2,1% umożliwiającą samodzielną organizację czasu pracy. Inne względy wskazało 7,8% absolwentów. Między innymi jedna z respondentek napisała: „przyjęłam ofertę pracy jako pomoc nauczyciela, ponieważ ważne było dla mnie zdobycie doświadczenia i nowych umiejętności”. Inna dopisała: „zmieniłam pracę zmniejszając swoje wynagrodzenie, ponieważ zależało mi na zdobyciu przynajmniej minimalnego doświadczenia, co też zbliżyło by mnie do podjęcia pracy zgodnej z kierunkiem studiów”.

Obecnie, w 2015 roku, w pełnym wymiarze czasu pracy zatrudnionych jest 75,8% absolwentów kończących studia w 2012 roku. W niepełnym wymiarze czasu pracy pracuje 15,1% respondentów, a w innej formie czasowej – 8,5%. Na $\frac{3}{4}$ etatu zatrudnionych jest 2,3%; na $\frac{1}{2}$ etatu – 6,8%, a na $\frac{1}{4}$ - 1,4% pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy. Inne regulacje czasowe zgłosiło 4,5% odpowiadających na pytania kwestionariusza pisząc, że „sama ustalam godziny pracy” i „umowa zlecenie – czas pracy ustalam sama”.

Pracę najemną wykonuje 88,0% zatrudnionych. I tak w firmie prywatnej pracuje 60,1%, a w państwowej – 27,9%, własną firmę prowadzi – 4,5%, a pomaga rodzicom w

prowadzeniu ich firmy 3,7%. Nadal pożądaną pracą jest zatrudnienie w instytucji państwowej i zapewne spowodowane jest to reprezentacją przez absolwentów kierunków nauczycielskich i pedagogicznych. Jednak większość respondentów pracuje w firmach prywatnych.

Pracę na umowę na czas określony wykonuje 47,8% absolwentów, na czas nieokreślony – 19,4%. Pracę tymczasową wykonuje 8,0% osób, a na umowy cywilno-prawne (zlecenia, umowy o dzieło) zatrudnionych jest 15,1% absolwentów. Pracę „na czarno” wykonuje 0,7%, a samozatrudnienie – 3,7%. Staż odbywa 5,6% osoby, a pracę nakładczą wykonuje – 0,7%. Na zasiłku dla bezrobotnych jest 1,6%, a nie pracuje 1,4%.

Stanowisko zawodowe specjalisty zajmuje 47,8% absolwentów, a w zespole pracowniczym pracuje 23,9%. Pracownikiem administracyjno-biurowym jest 15,4%, a stanowisko kierownicze zajmuje 11,8% absolwentów. Niektórzy absolwenci dopisali, że są dekoratorem wnętrz, konsultantem, opiekunem, pomocnikiem nauczyciela, nauczycielem, sprzedawcą, sprzedawcą-kasjerem oraz „jestem właścicielem jednoosobowej firmy”.

Większość, gdyż 60,4% absolwentów kończących studia trzy lata temu (w 2012 roku) zarabia netto od 1001,00 do 2000,00 złotych miesięcznie. Od 2001,00 do 3000,00 złotych netto zarabia 18,0%, a poniżej 1000,00 zł. – 17,3% absolwentów. Rzadko pobory są wyższe. Tylko 1,1% otrzymuje więcej niż 3001,00 zł., miesięcznie a 2,1% otrzymuje powyżej 4000,00 zł. miesięcznego wynagrodzenia netto.

Wyniki badań wykazują niższe od przewidywanego wynagrodzenia. Kończąc studia 66,0% absolwentów oczekiwało wynagrodzenia wyższego od średniej krajowej, 29,0% równego średniej krajowej, a 5,0% niższego. Rok po zakończeniu studiów 52,6% absolwentów spodziewało się wynagrodzenia za pracę w wysokości od 2001,00 zł. do 3001,00 zł. miesięcznie. Po trzech latach od ukończenia studiów takie wynagrodzenie otrzymywało 18,0% absolwentów. Większość, to jest 60,4% absolwentów zarabia od 1001,00 zł do 2000,00 zł miesięcznie netto. Dla porównania realnych dochodów z zakładanymi należy nadmienić, że wynagrodzenie brutto w roku 2012 wynosiło 3.834,17 zł, a w roku 2015 - 3933,51 zł.⁵.

O tym, co jest najbardziej cenione w wykonywanej pracy zawodowej, decydują różne jej atuty. I tak, do najważniejszych korzyści i zarazem cenionych wartości należy według 58,7% absolwentów możliwość spotykania się z różnymi ludźmi, dla 43,6%, dobra atmosfera

⁵ www. średnia krajowa. pl, strony internetowe GUS.

w pracy, dla 40,5% możliwość rozwoju własnych umiejętności, wiedzy i talentów oraz dla 31,2% respondentów możliwość samodzielnego podejmowania decyzji. Mniej ceniona była możliwość uzyskiwania dodatkowych gratyfikacji finansowych wybrana przez 23,6% absolwentów i możliwość szybkich awansów – 19,6%. Dni wolne od pracy ważne były dla 14,2%, a wysokie wynagrodzenie miało znaczenie dla 11,6% absolwentów. Prawie marginalnie wskazywane były takie profity, jak: dobre warunki bytowo-socjalne – 9,2%; zniżki na produkty czy usługi firmy – 9,0%; możliwość korzystania z służbowych telefonów, komputerów, samochodów – 5,2%; , dodatków pieniężnych takich, jak ryczały za dojazdy, diety, „rozławkowe” itp. – 4,7% oraz dodatkowych ubezpieczeń życiowych i emerytalnych – 0,9%.

Korzyści z wykonywanej pracy wskazywane przez absolwentów, to „możliwość zdobycia doświadczenia” oraz „opłacony ZUS przez urząd pracy”. Tylko jeden respondent dopisał, że zatrudnienie daje mu „możliwość uzyskania dodatkowych gratyfikacji finansowych, prywatna opieka medyczna, bogaty pakiet socjalny, zniżki na produkty mojej firmy, dodatkowe ubezpieczenie”. Dwie osoby podkreśliły, że to, co korzystne w ich sytuacji, to zasiłek dla bezrobotnych.

Zwraca uwagę różnica postaw wobec pracy uznawanej za dobrą. W badaniach prowadzonych rok po zakończeniu studiów za najważniejsze przywileje pozycji zawodowej uznano samorealizację – 83,8%; wysokie wynagrodzenie – 58,8%, odpowiedzialność – 56,9%, znaczenie społeczne – 54,2% wykonywanej pracy. Szczególnie znaczące jest w 2015 „rozpłynięcie się” samorealizacji oraz spadek wartości przypisywanej wynagrodzeniu.

Dla wielu absolwentów UJK ważny był prestiż zawodu, który dawał satysfakcję z wykonywanej pracy. Według 41,7% absolwentów kończących studia trzy lata temu prestiż zawodu bezpośrednio związany jest z tym, że posiadają wiedzę, którą doceniają inni ludzie oraz dla 41,4% umieją wykonywać czynności o charakterze specjalistycznym, z którymi inni mają problem. Według 33,6% prestiż przejawia się też tym, że umieją doradzać innym oraz dla 20,6% z tym, że inni słuchają i liczą się z ich opiniami. Mniej wskazań prestiżu zawodu wykonywanego miało traktowanie pracy jako „służby” dla społeczeństwa – 13,9% oraz prawo do tytułów i stopni naukowych – 13,0%. Najmniej dla 7,3% absolwentów liczyło się posiadanie władzy formalnej – czyli pełnienie funkcji kierowniczych.

Respondenci raczej są zadowoleni z wykonywanej pracy zawodowej. Nie wszystkie jednak aspekty tej pracy przyczyniają się do tego zadowolenia. Najwięcej osób, gdyż 63,7% zadowolonych jest z samego wykonywanej pracy zawodowej; 61,6% z zajmowanego stanowiska pracy; 58,7% z instytucji, firmy, w której pracuje; oraz 57,1% z zakresu odpowiedzialność za wykonywaną pracę i 45,9% z zakresu posiadanej władzy. Brak zadowolenia wywołuje niskie wynagrodzenie – 45,7%; brak możliwości robienia kariery zawodowej – 37,4%; zakres posiadanej władzy – 31,4% i odpowiedzialności – 30,5%. Trudno było odpowiedzieć na pytanie czy są zadowoleni czy nie, odnośnie możliwości robienia kariery zawodowej dla 20,6% oraz z zakresu posiadanej władzy dla 22,5%. Są to dość wysokie wskaźniki wahań w udzielanych odpowiedziach, ale spowodowane są brakiem pracy i przekonaniem o braku możliwości robienia jakiejkolwiek kariery zawodowej (przekonanie dominujące u nauczycieli i pedagogów – por.: niżej).

Ze względu na zadowolenie różne są postawy emocjonalne respondentów wobec pracy zawodowej. Wykonywana praca cieszy 32,2% absolwentów ze względu na to, że zdobywają ciekawe doświadczenia i dla 19,1% pozwala spełniać ich marzenia oraz dla 18,7% pozwala łączyć życie zawodowe z życiem prywatnym, a dla 5,2% wykonywana praca pozwala twórczo się zrealizować. Inny powodem do radości jest to, że praca znajduje się blisko miejsca zamieszkania – 16,8% i przynosi satysfakcjonujące wynagrodzenie – 14,9%.

Cieszy się z tego, że w ogóle ma pracę 19,9% absolwentów. Pozostałe osoby, 18,4%, nie lubią swojej pracy, ale muszą zarabiać na życie. Mimo, że nie lubią swojej pracy, to wykonują ją, gdyż daje im ona uznanie społeczne – 1,8% oraz pozwala rozwijać wiedzę i umiejętności – 0,7%. Bardzo nie lubi swojej pracy i szuka nowej 9,9% absolwentów.

W ciągu trzech lat zmieniło swoje miejsce zatrudnienia 8,1% respondentów. Powodem zmiany pierwszej, stałej pracy, na drugą było dla 5,2% absolwentów niezadowolenie z instytucji, firmy, w której byli zatrudnieni. Przyczyną zmiany pracy był też brak czasu dla rodziny 1,1% oraz brak możliwości robienia kariery zawodowej – 0,7%. Jak pisze jeden z respondentów jest kilka przyczyn zmiany pracy zawodowej. Do najważniejszych zaliczył: „niezgodność wykonywanej pracy z wyuczonym zawodem, brak możliwości awansu, robienia kariery zawodowej, niezadowolenie z organizacji pracy w firmie, skłócenia z pracownikami, brak możliwości doksztalcania i zdobywania nowych kwalifikacji, znudzenie i chęć robienia czegoś nowego”. Przyczyną zmiany pracy dla innego respondenta było to, że „projekt przy którym pracowałem zakończył się”. Dla innego jeszcze było to „zwolnienie

grupowe”.

Trzecią pracę stałą od zakończenia studiów wykonuje 1,1% absolwentów. Przyczyną zmiany pracy była niewygodna forma zatrudnienia.

3. Kariera zawodowa absolwentów

Opinia respondentów na temat możliwości zrobienia kariery zawodowej zgodnej z kierunkiem studiów i specjalnością zapewne ma wpływ na poczucie zadowolenia z pracy wykonywanej. O tym jednak, że ma nieograniczone możliwości awansowania, przekonanych było 22,9% respondentów. Absolwenci zdają sobie sprawę z tego, że mogą liczyć tylko na awans ograniczony kierunkiem studiów – 37,6% oraz wąską specjalnością – 14,2%. O tym, że nie ma możliwości zrobienia żadnej kariery zawodowej, jest przekonanych 21,3% absolwentów. Jednak tylko, lub aż 27,7% nie potrafiło określić na czym polega prestiż wykonywanego przez nich zawodu.

Trudno jest absolwentom określić, co może być gwarantem awansu zawodowego tym bardziej, że tylko 22,9% myśli o takim awansie nie biorąc pod uwagę kierunku studiów i specjalności. Zdaniem respondentów o awansie zawodowym decydują przede wszystkim kompetencje zawodowe – 22,2% oraz wysoka motywacja do pracy – 19,6% i osiągnięcia zawodowe – 19,1%. Mniejsze znaczenie mają umiejętności interpersonalne – 9,2%; pozytywne kreowanie własnego wizerunku – 6,8%; umiejętność bycia samodzielnym – 5,6% oraz znajomość języków obcych – 4,0%. Przy awansie zawodowym nikłe ma znaczenie dyspozycyjność – 3,7%; umiejętność podejmowania decyzji - 1,9% oraz umiejętność pracy z komputerem – 1,9%. Z innych oczekiwań pracodawców, które mogą gwarantować awans zawodowy wymienione zostały przez absolwentów „doksztalcenie się w innym kierunku”. Nie jest to jednak dominujące przekonanie. Raczej absolwenci byli przekonani o tym, że nie mogą liczyć na żaden awans (por.: wyżej), a „jedyną możliwością poprawy stanu jest otrzymanie podwyżki”.

4. Bariery dostępu do pracy zawodowej

Absolwenci kończący studia w 2012 roku za główną barierę znalezienia pracy w zawodzie wyuczonym uważali brak umiejętności praktycznych (44,6%). Trzy lata po zakończeniu studiów za niezwykle trudne do pokonania bariery na rynku pracy, uznane

zostało przez 79,1% absolwentów mało miejsc pracy oraz proponowane przez pracodawców niskie zarobki – 54,2% oraz zbyt wysokie wymagania pracodawców – 28,1%. Zgłaszane po zakończeniu studiów bariery związane z zatrudnieniem, jak dla 13,7% odległość miejsca pracy od miejsca zamieszkania; trudności z rozpoczęciem i prowadzeniem własnej firmy – 12,5%; oczekiwana dyspozycyjność – 11,1% oraz słaba wiedza na temat wolnych miejsc pracy – 10,6%, nie były ważne dla absolwentów w 2015 roku.

Trzy lata po zakończeniu studiów wskazywanie tego, że mało miejsc pracy jest dla absolwentów kończących studia wyższe powoduje nie tyle może pozostawanie bez pracy (3,0%), ale wykonywanie pracy niezgodnej z kierunkiem studiów i specjalnością (42,4%). Niskie zarobki zniechęcają do podjęcia pracy zawodowej „pierwszej lepszej”, ale jak wykazują przywołane wyniki badań, wynagrodzenie nie jest tak wielką barierą, aby rezygnować z zatrudnienia i pozostawać na zasiłku dla bezrobotnych. Ze względu na deklarowaną małą możliwość uzyskania awansu zawodowego, absolwenci mogą liczyć i liczą na podwyżki, ale pozostaje to chyba tylko w sferze ich marzeń. Świadczą o tym zestawienia spodziewanych zarobków z tymi realnie otrzymywanymi. Jedynym, deklarowanym przez 22,2% czynnikiem gwarantującym awans zawodowy jest uzyskanie wysokich kompetencji zawodowych oraz zdobycie osiągnięć zawodowych (19,1%), które może do awansu nie doprowadzą, ale mogą spowodować podwyżkę wynagrodzenia. Ze względu na to, iż 42,4% absolwentów nie pracuje w zawodzie, 21,3% uzupełnia swoje kwalifikacje tak, aby posiadać uprawnienia do wykonywania pracy innej niż daje zawód wyuczony, a 7,1% studiuje drugi kierunek studiów, inne, przywołane wyżej bariery w znalezieniu pracy, nie są aż tak ważne. Na przykład dyspozycyjność, jako wymieniona bariera przez 11,1% respondentów z 2013 roku, jest w oczekiwaniach pracodawców wskazywana tylko przez 3,7% respondentów z roku 2015.

Zdaniem 43,8% absolwentów trudno powiedzieć, czy wykształcenie akademickie ułatwia wykonywanie pracy zawodowej. Jest to dość wysoki wskaźnik, ale jeśli wzięte zostanie pod uwagę to, że 19,9% nie pracuje, a 42,4% nie pracuje w swoim zawodzie, można zrozumieć problemy z oceną przydatności studiowania dokonaną z perspektywy wykonywanej pracy. To, że studia ułatwiają pracę zawodową deklaruje 39,1% absolwentów, a przeciwnego zdania jest 18,9%. Kilka osób (6,3%) wyjaśniło swoje stanowisko w tym względzie dopisując własne opinie.

I tak absolwenci, którzy uważają, że studia akademickie ułatwiają wykonywanie zawodu pisali, że „trudno dostać pracę bez wyższego wykształcenia”, a „pracodawcy

oczekują wyższego wykształcenia', „oczekują dyplomu”. Wykształcenie wyższe „daje bazę”, „daje większe możliwości w życiu”, gdyż „daje podstawową wiedzę i umiejętności do wykonywania zawodu i stwarza szanse do dalszego kształcenia i samokształcenia”. Ponadto „podnosi kwalifikacje i daje możliwość dalszego rozwoju”. Wykształcenie wyższe „daje między innymi kompetencje społeczne i poszerza horyzonty”, jest „niezbędne do uzyskania informacji na temat obszaru pracy zawodowej oraz pozwala uzyskać umiejętności niezbędne” do jej wykonywania, gdyż „pozwala nabyć ogólną wiedzę dotyczącą wykonywanego zawodu”, a to powoduje, że „nawet w najmniej oczekiwanych sytuacjach można się podeprzeć zdobytą wiedzą”, można „wykorzystać wiedzę zdobytą w czasie studiów w pracy”. Studiowanie „rozwija również kompetencje miękkie”, co powoduje, że „bez ukończenia studiów i nabycia umiejętności nie pracowałabym w szkolnictwie”. Wykształcenie wyższe nie tylko „poszerza wiedzę i umiejętności”, ale też pozwala „poznać ogólne zasady pracy z dziećmi i uczy, gdzie odnajdywać to, co interesujące”. Tak więc zdobytą w czasie studiów wiedza i umiejętności stanowią nie tylko warunek pracy w zawodzie, ale też dają „teoretyczne przygotowanie do zawodu”, które bardzo się w pracy przydaje „jeśli kierunek studiów jest zgodny z wykonywanym zawodem”. I oczywiście dają dyplom, bez którego w ogóle o pracę trudno.

O tym, że studia nie ułatwiają wykonywania pracy zawodowej i stanowią barierę, przekonanych było 18,9% absolwentów. Ich zdaniem „ciężko jest znaleźć pracę w zawodzie” i z tego powodu pracują tam, gdzie tylko mogli znaleźć zatrudnienie. Wykształcenie wyższe „daje tylko ogólną wiedzę teoretyczną”, a „praktyka wykonywanego zawodu znacznie różni się od tematyki poruszanej na studiach”. To powoduje, że „wykształcenie akademickie nie jest adekwatne do oczekiwań rynku pracy”, gdyż „zbyt duża ilość godzin wykładów i konwersatoriów nie pozwala na zaznajomienie się z obsługą aparatury badawczej”. Przydatne natomiast okazują się „znajomości”.

Inną barierą, bezpośrednio związaną z rynkiem pracy było bezrobocie. W województwie świętokrzyskim, szczególnie w południowych powiatach, nie jest ono jednak na tyle wysokie, aby jego skutkiem było pozostawanie na bezrobociu. W Jedno z pytań kwestionariusza skierowanych do osób niepracujących w trakcie studiów sondowało przyczyny pozostawania na bezrobociu. I tak w 2013 roku, w pierwszym roku po zakończeniu studiów, 58,8% osób, które nie pracowały, szukało pracy zgodnej z kierunkiem studiów, 23,3%, studiowało drugi kierunek lub specjalność, a na studiach podyplomowych było 8,8%. Na urlopie wychowawczym po zakończeniu studiów było 4,4% osób deklarujących brak

zatrudnienia. Śladowo wprowadzie, ale jednak pojawia się deklaracja nie podejmowania pracy w najbliższej przyszłości. I tak 1,1% osób niepracujących zaznaczyło, że nie pracuje i nie szuka pracy (kobiety) oraz 3,3% stwierdziło, że trochę odpocznie po zakończeniu studiów (2,5% populacji kobiet niepracujących i 10% populacji niepracujących mężczyzn). Liczba osób była zbyt mała, aby wyciągać jakieś wnioski, ale wybory takich odpowiedzi pojawiają się, więc należy na nie zwrócić uwagę. Te ostatnie wymienione przyczyny braku pracy zawodowej nie pojawiły się w odpowiedziach respondentów udzielonych po trzech latach od zakończenia studiów. Potwierdziła się natomiast deklaracja absolwentów kończących studia, że są gotowi podjąć każdą zaproponowaną pracę niezależnie od tego, czy jest ona zgodna z wyuczonym zawodem i czy spełnia oczekiwania finansowe. I rzeczywiście, pierwszą zaproponowaną im pracę podjęło 19,6% respondentów, a niezależnie od tego, czy było to zgodne z kierunkiem studiów kontynuowało wykonywaną w czasie studiów pracę 17,5% absolwentów. Tylko 22,3% absolwentów wybrało ofertę pracy zgodną z wyuczonym zawodem.

4. Podsumowanie części trzeciej

Trzy lata po zakończeniu studiów pracuje ogólnie 84,8% absolwentów. Według deklaracji nie pracuje zawodowo 8,8% absolwentów, nie pracuje i szuka pracy w zawodzie - 5,7%, a jakiegokolwiek pracy – 3,8% absolwentów, a pobiera zasiłek dla bezrobotnych 1,6% osób wypełniających kwestionariusze ankiet. Mimo, iż procentowo są to wskaźniki niskie, to jednak są absolwenci pozostający bez pracy mimo chęci jej wykonywania⁶. Zdecydowana większość absolwentów wykonuje pracę zawodową nie zmieniając jej i nie zmieniając zresztą także swojej sytuacji zawodowej. Pracując jako specjaliści i w zespołach pracowniczych raczej są zadowoleni z wykonywanej pracy i zajmowanej pozycji zawodowej. Większość wykonuje pracę stałą i jest zatrudniona na pełnym etacie, ale jest też przekonana o tym, że nie może liczyć na żadną karierę zawodową, a jedynie na jakąś niewielką podwyżkę wynagrodzenia. To ostatnie nie stało się tak ważne, jak zakładano rozpoczynając studia. Ważniejsze bowiem okazało się wykonywanie jakiegokolwiek pracy, a otrzymanie pracy zgodnej z wyuczoną specjalnością dawało poczucie zadowolenia, samorealizacji i spełnienia zawodowego.

⁶ Brak możliwości technicznych nie pozwala dokonać wglądu w sytuacje społeczno-zawodowe tych osób.

Wnioski końcowe

Przedstawione wyniki badań pozwalających śledzić losy zawodowe absolwentów ujawniły pewne prawidłowości. Badania nie objęły wszystkich absolwentów Uniwersytetu, co przyczynia się do obciążenia wyników i powoduje, że należy je traktować sondażowo i niezwykle ostrożnie. Biorąc to pod uwagę można sformułować następujące wnioski:

1. Łączenie przez studentów obowiązków wynikających z pracy zawodowej oraz studiowania, ułatwia znalezienie pracy stałej po zakończeniu studiów. Nie zawsze jest to jednak praca zgodna z kierunkiem studiów i specjalnością, ale jest jakkolwiek pracą. Absolwenci pracują więc w sklepach, nawet jako kasjerzy i w firmach prywatnych dających im możliwość zatrudnienia niezależną od kierunku studiów i specjalności.

2. Ograniczenia związane z dostępem do pracy zawodowej związane są ze stosunkowo małą ruchliwością społeczną, czyli poszukiwaniem pracy w regionie świętokrzyskim w miejscowościach jednak większych niż rodzinna. Z punktu widzenia dojazdów do pracy nie ma problemów komunikacyjnych, ale jest tendencja do poszukiwania pracy najbliżej miejsca zamieszkania. To powoduje dużą ruchliwość przestrzenną, ale w ramach środowisk lokalnych.

3. Dominuje raczej niepewność co do robienia jakiegokolwiek kariery zawodowej. Być może jest to spowodowane dominującym u respondentów kierunkiem studiów humanistycznych i społecznych, a także specjalnością, która ogranicza marzenia o awansie społecznym i wiedzie do poczucia zadowolenia z tego tylko powodu, że ma się pracę.

3. Wiedza i umiejętności wyniesione ze studiów są dobrze oceniane przez respondentów, a wykonywanie pracy zawodowej nie zmienia tych ocen. Jednak spadek wartościowania kompetencji społecznych o ok. 20% świadczy o wzroście niepewności co do własnych możliwości realizowania się w wyuczonym zawodzie.

4. Doświadczenie zawodowe, jako jeden z ważnych czynników warunkujących zatrudnienie, nie ma już tak wielkiego znaczenia, jakie miało po zakończeniu studiów. Ważniejsza jest wiedza, która pozwala absolwentom rozwiązywać problemy zawodowe oraz umiejętności wyniesione ze studiów, które pozwalają imponować innym.

5. Barierą na rynku pracy raczej nie jest brak pracy spowodowany skalą bezrobocia, ale brak miejsc pracy odpowiadających wykształceniu wyuczonemu. Pogłębia to brak gotowości do zakładania własnych firm, co ma związek z kierunkiem studiów dominujących u respondentów biorących udział w badaniach, czyli nadreprezentacją nauk społecznych i humanistycznych. To powoduje konieczność przyjęcia niezwykle ostrożnej diagnozy losów zawodowych absolwentów UJK.